

27-129
1719, 16^c
DISSERTATIO INAUGURALIS JURIDICA,

DE
**PRÆSUMPTIONE
FURORIS ATQUE
DEMENTIÆ,**

Von der
Bermuthung der Raserey und Blödsinnigkeit,

QUAM
PRÆSIDE

DN. CHRISTIANO THOMASIO, JCTO,
POTENTISS. BORUSS. REG. CONSIL. INTIMO, UNIVERS.
FRIDER. DIRECTOR. PROFESS. IURIS PRIMARIO,

PRO LICENTIA

SUMMOS IN UTROQUE JURE HONORES AC DOCTORALIA
PRIVILEGIA LEGITIME CONSEQUENDI,

AD D. XXX. AUG. MDCCXIX,
PUBLICÆ DEFENDET

BARTHOL. JOHANNES SPERLETTE
DE MONTGUYON,

HALENSIS MAGDEB.

SERENISSIMO PRINCIPI ANHALTINO - DESSAVIENSI

AB EPISTOLIS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
LITTERIS JOH. CHRIST. GRUNERTI, ACAD. TYPOGR.

Recusa 1751.

(8

PARLEMENTIONE
HUNORIS ATQUE
BOHEMIE

55. Sitzung am 10. April 1608

DR. THEOPHILUS THOMASIO, ICIO
RECTOR UNIVERSITATIS
ALMA MATER

AKG. EICHELWALD

1608. APRIL 10. 55. SITZUNG
DES PARLEMENTS

BARTHOLOMÆUS SPIRITUS
DE MONTGUYON

ORDINARIUS BISHOP VON
MONTGUYON

1608. APRIL 10. 55. SITZUNG
DES PARLEMENTS

CONTENTA DISPUTATIONIS.

DE furore & ejus probatione doctrinae plerumque incertae.
§. I. Videlicet ob Doctorum praedicta auctoritatis & praecipitantis. §. II. Officium oppositum ingenii juris studiosi. Methodus dicendorum. §. III. Dementia & furor moralis non sunt hujus loci. §. IV. Ut nec fatuitas tam moralis quam politica. §. V. Aliter furorem ac dementiam physicam considerant Medici, aliter Ictici. §. VI. Quomodo differant apud Icticos furiosi & mente capti? §. VII. Obiter de causis & adjunctis mente captorum & furiosorum. §. VIII. Duplex significatus praesumptionis furoris vel dementiae. §. IX. Utraque praesumptio nititur regulis secundum id quod plerumque fieri solet conceptis. §. X. Praesumptionis a probatione liberantis prima regula: Quilibet praesumitur esse sanae mentis, donec probetur contrarium. §. XI. Secunda regula: Semel furiosus ac demens praesumitur adhuc talis, nisi probetur contrarium. §. XII. Ampliatur haec regula: etiam si furiosus intervalla habeat. §. XIII. Cur potentiores & nobiliores rarius ad sanam mentem restituantur quam homines inferioris ordinis? §. XIV. Praesumptionis ipsam probationem denotantis prima regula: Furoris & dementiae probatio est difficilis. §. XV. Secunda: Tutissimum erit, ut iudex consulat Medicos. §. XVI. Observatio de variis gradibus difficultatis probandi furorem. §. XVII. Tertia regula: Non confundenda sunt indicia furoris appropinquantis v. g. cabbinationis intempestivae, cum indicibus furoris ipsius. §. XVIII. Regula quarta: Consideranda sunt & verba & facta dementium. §. XIX. Quinta regula: Dementes sunt, quorum vel sensus communis, vel phantasia vel memoria valde corruptae aut debilitatae sunt. §. XX. Regula sexta: Probatis variis verbis & factis, de magna corruptione sensuum interiorum restantibus, dementia firmissime censetur probata. §. XXI. Imo etiam singula signa modo recensita sufficere ad probationem dementiae. §. XXII.
Re-

Regula septima: de signis dementiæ ex factis aliorum. §. XXIII. Comparatio doctrine nostræ cum vulgari. Transitus ad membrum secundum dissertationis. §. XXIV. Cur non tradantur regule a Ictis de probatione recuperatæ mentis integræ? §. XXV. Cur magis de dissensu Doctorum, quam consensu in sequentibus acturi simus? §. XXVI. Monita nova de fatuis. §. XXVII. Confusio fatui politici cum demente. §. XXVIII. Elegans exemplum confusionis hominis hebetioris ingenii cum demente. §. XXIX. Zacchiæ obscuritas & excusatio. §. XXX. Ostenditur nullum furiosum habere dilucida intervalla: consensus veterum Ictorum: origo erroris: illustratio sententiæ nostræ. §. XXXI. De melancholia obscuræ & variantes ac falsæ etiam assertiones Doctorum. §. XXXII. Observatio de melancholicorum sapientia. §. XXXIII. Obscuritas Zacchiæ de presunta furoris semel radicati continuatione. §. XXXIV. Ictorum incertitudo & contradictio. Ostensa exempli loco in doctrina Mascardi. §. XXXV. Filium Ariadnæ extricandi se ex hoc labyrintho. §. XXXVI. Respondetur ad objectionem de testamento Tuditani ex Valerio Maximo. §. XXXVII. Probatur Tuditanum non fuisse dementem. §. XXXVIII. Simulatio furoris an sit delictum? §. XXXIX. An testes etiam non rogati teneantur causas scientiæ suæ dare? §. XL. Quid si testis dixerit: se vidisse aliquem furere, aut ut furiosum fuisse detentum? §. XLI. Quid si dixerit: scio, quia sum vicinus? §. XLII. De notariis hic idem dicendum, quod de reliquis testibus. Imo magis caute hic procedendum. §. XLIII. Quomodo intelligendum, quod duo testes pro sana mente præferri debeant mille testibus pro furore deponentibus? §. XLIV. Examinatur Zacchiæ assertio, solius imaginationis lesionem non involvere dementiam. §. XLV. Non esse dementem, qui in testamento iusserat, cadaver suum in mare projici. §. XLVI. Multo minus eum, qui iusserat, cadaver suum sepeliri cum sonis & cantibus. §. XLVII. Index aliorum falsorum indiciorum probandi furorem. §. XLVIII.

DISSERTATIO INAUGURALIS,

DE

PRÆSUMPTIONE FURORIS
ET DEMENTIÆ.

§. I.

Hominum sanæ mentis, & furiosorum aut dementium jura in plurimis negotiis differre, indubium est: a) Sed non ita indubium quinam homines pro furiosis aut dementibus sint habendi, item quisnam furorem probare debeat, aut quomodo probatio sit instituenda, vel unde desumenda. Deprehendes enim circa has quæstiones, sive Jctos evolvas, sive Medicos, tantum non ubique opiniones communes contra communes, aut certe assertiones obscuras, dubias, incertas. Evolve saltem b) ex Jctis, Mascardum, c) Menochium, d) Manticam, ex Medicis Zacchiam, e) & deprehendes te post eorum lectionem esse incertiore[m] quam antea fueras. Uti enim dicti autores sua collegerunt ex antecessoribus, ita & successores eorum eos fere iterum exscribere solent, & ita juris incertitudinem non tollere sed augere.

- a) Jura furiosorum in summa exhibet Dion. Gothofredus in not. ad l. 13. §. 1. De Off. Præf. b) De probat. concl. 502. it. 824. seq. c) De arbit. jud. quæst. cas. 529. & de præsumt. lib. 4. præf. 50. & lib. 6. præf. 45. d) De conject. ult. vol. 1. 2. tit. 5. e) Quæst. Med. legal. l. 2. t. 1.

A

§. II.

§. II.

Quod si rationes hujus mali inquiras, deprehendes, eas, uti aliorum errorum communiter, præcipue duas esse, præjudicium autoritatis & præcipitantiæ. Scilicet persuaserunt sibi J. C. ti Glossatores & eorum discipuli, nihil asserendum esse a J. C. to, (vel Medico) quod non probari possit vel claris verbis legum, (aut Galeni vel Hippocratis,) vel certe earum argumento, aut testimonio alicujus ex venerandis Glossatoribus, (vel Medicis.) Hæc si deficient, nihil curandas esse doctrinas etsi evidentissimas & palpabiles: contra si hæc adsint, nequaquam attendendas esse objectiones quascunque, etsi in assertionibus pene in sensus incurrentibus se fundent. Accessit præjudicium præcipitantiæ, & deficiens judicium, dum ob defectum doctrinæ de interpretatione sæpe clara verba legum vel doctorum putabant adesse, cum tamen regulæ bonæ interpretationis suaderent, verba esse extendenda vel restringenda; cum argumenta ab exemplo vel simili haberent pro probantibus, non pro illustrantibus; cum multa alias absurda argumenta & regulis topicis repugnantia usurparent, dum erronee sibi persuaderent, Justinianum vel Tribonianum, (Galenum vel Hippocratem) etsi absurdissima asserta, etiam de rebus naturalibus & ubi nondum controversia de jure est, proferant, nunquam esse deferendos, sed eorum tradita pro articulis fidei esse habenda.

§. III.

Longe aliter se gerit ingenuus juris studiosus. Scit, jurisprudentiam rationalem esse; scit, rationem legis esse ejus animam, & clara legum verba sæpe palliare ea, quæ sunt in fraudem legum; scit, Justinianum, Tribonianum, (item

(item Galenum & Hippocratem) fuisse homines, adeoque errori obnoxios; scit, doctrinam de definitione & criteriis furiosorum pertinere ad physicam vel medicinam, potestatem vero legislatoriam non recte extendi ad definitiones quarumcunque disciplinarum, multo minus rerum naturalium & præternaturalium; scit, veram eruditionem non consistere in assertionibus subtilioribus, plerumque inutilibus, sed in evidentibus, & tantum non in sensus incurrentibus, i. e. experientia quotidiana subnixis; scit, Justinianum nunquam fuisse legislatorem Germanorum, ejus que leges saltem in subsidium defectus legum patriarum esse receptas, quatenus vere leges sunt, leges vero nequaquam esse erroneas assertiones de morbis humanis & eorum natura. Igitur cum hæ observationes regnare debeant in omnibus capitibus jurisprudentiæ, tentabimus, annon & abstrahendo ab omni autoritate, ex sensu communi & observationibus inde deductis & omnium hominum captu convenientibus, absque autoritatibus vel Jctorum vel Medicorum, doctrinam hanc de præsumptionibus furoris & dementiae, quantum fieri potest, perspicue proponere possimus, postea vero exemplis quibusdam ostendere, vel qua ratione errores virorum etiam celeberrimorum, ex neglectis illis regulis evidentibus orti, refutari facile queant, vel qua ratione doctrinæ Jctorum vel Medicorum, apparenter dissentientes, conciliari.

§. IV.

Dementia & furor vel sumuntur in sensu morali, vel in sensu physico. In sensu morali denotant stultitiam sapientiæ oppositam, & hoc intuitu regulariter omnes homines præsumuntur esse stulti, ob connatas passiones stultas dominantes, & sapientes demum fiunt, non nascuntur, sapientes tamen perfecti ac absoluti in hac vita mi-

nime dantur, sed saltem minores stulti habentur pro sapientibus: a) Ita omnes hominum cupiditates nimiae, b) ut ira, libido, temulentia, voracitas, opum & divitiarum cupiditas, a poetis & oratoribus insaniae, dementiae & furoris nomine saepe denotantur. Sed hic significatus non est hujus loci.

- a) Vid. latius Dn. Praesid. in fundam. Juris N. & G. lib. I. c. 3. & in Caut. circ. praec. Jurispr. c. 1. & 2. b) Vid. Lexica sub vocibus: furor, insania, &c.

§. V.

Similis est ratio fatuitatis. Testatur enim quotidiana experientia, communiter homines non agnoscere propriam stultitiam moralem, etsi lyncei sint in agnoscenda aliorum fatuitate. Ita non solum voluptati dediti avarorum & ambitiosorum fatuitatem, & hi illorum stultitiam deplorant, sed & minus voluptuosi, avari & ambitiosi, eorum, qui majori horum vitiorum dosi praediti sunt, fatuitatem ridet. Affines moralibus his fatuis sunt fatui politice sic dicti, qui & ipsi ad nostrum scopum non pertinent, nimirum qui in lingua Germanica dicuntur: *Schalks-Narren*, *Hof-Narren*, ut qui plerumque sunt sagaces, astuti, & ad officia quoque civilia non inepti. Dicuntur vero fatui, quod, etsi maxima eorum soleat esse libertas in dicendo & faciendo, maxime tamen indecora & indigna iterum ab aliis pati soleant ac pati cogantur. Hujus fatuitatis politicae etsi varia possint esse causae, ostendit tamen iterum diligentior inspectio naturae humanae, & inde profluens experientia, quod plerumque proximus ad hanc fatuitatem gradus sit, si inferiores nimis familiariter converfentur cum superioribus, & praecipue cum imperantibus.

§. VI.

Restat sensus furoris ac dementiae physicus, qui hujus

jus loci est. Consideratur enim hoc modo furor & dementia, quatenus sunt morbi a corpore orti, rationem hominis & ejus sedem & instrumentum præcipuum, hoc est, cerebrum corrumpentes vel debilitantes. Horum morborum vero cum sint plurima genera, quæ singula ad curam medicorum spectant, non omnia vero a Jctis attendi solent; inde non mirandum, quod a Medicis plures furoris vel dementiae species recenseantur, quam a Jctis, aut quod etiam a Medicis aliter definiantur ista varia genera, quam a Jctis.

§. VII.

Jcti potissimum ad duo dementium genera respicere solent, furiosos & mente captos. a) Hi dicuntur, qui stulta & omni rationi adversa agunt quiete, i. e. ut nec sibi nec aliis noceant, furiosi contra, qui sibi & aliis nocere intendunt. Mente capti vel usu rationis destituuntur ubique, vel saltem in singularibus quibusdam imaginationibus falsis, ut si quis se putet habere nasum longiorem, si quis metuar, ne, si urinam faciat, tota civitas pereat, si quis se putet esse regem vel sanctum vel mortuum, &c. Furiosi vel facile curantur, adeoque non diu furore ægrotant; ut si furor cum febre ardente sit conjunctus; vel eorum furor esse solet diuturnior, quod plerumque accidit, si reliquæ partes corporis non ægrotent, sed robustiores sint & sola cerebri dispositio sit corrupta vel valde alterata. Atque hi iterum sunt duplicis generis: Vel enim continuo intendunt aliis vel sibi nocere, vel habent intervalla quædam quietis apparentis, quibus tamen nunquam vel certe rarissime fidendum. In eo enim est evidens differentia inter intervalla, v. g. febrilia, die guten Tage der Febricitanten, & intervalla furiosorum, quod illa plerumque sint certa, indubitata, dilucida, hæc

A 3

vero

a) Vid. Lexica Juridica sub his vocibus.

vero regulariter obscura, incerta & minime dilucida. Provo-
 voco iterum ad experientiam.

§. VIII.

Quomodo vero ratione causæ vel adjuncti differant
 mente capti & furiosi, ad Medicos præcipue pertinet.
 Sunt, qui timorem nimium esse causam vel signum ordi-
 narium mente captorum, iram vero nimiam, & his ad-
 jectam audaciam, furiosorum arbitrantur. Sed tamen
 credo etiam dari mente captos non timidos, ut, si ex
 magno memoriæ defectu, aut ex imaginatione falsa, quæ
 non semper timori adscribi potest, hic morbus oriatur.
 Et dari etiam furiosos, qui valde sunt timidi, experientia
 probat. Adde, quod sapius a Domino Præside audiverim,
 infallibilem morum characterem esse, quod omnes
 timidi sint crudeles, vel etiam impudentes & omnes cru-
 deles vel impudentes timidi. At sæpe confundere solent
 homines audaciam cum impudentia vel crudelitate, &
 ita furiosis loco crudelitatis & impudentiæ audaciam tri-
 buere. Mihi videtur, salva reverentia Medicorum, tem-
 peramentum melancholicum esse regulariter fons morbo-
 rum in mente captis & furiosis, cum hac tamen diversi-
 tate, ut, si melancholia, avaritiæ filia, sit passio domi-
 nans una cum voluptate, regulariter inde oriri possit cap-
 tivitatis mentis, si una cum ambitione, regulariter ad fu-
 rorem redigere possit homines. Non tamen negarem,
 posse etiam ex mente capto fieri furiosum, v. g. si cum
 melancholia & voluptas & ambitio dominantur, etsi ra-
 rissima putem esse exempla, quod ex furioso aliquis ad
 mente captorum classem sit translatus.

§. IX.

Quod porro præsumtionem furoris aut dementiæ
 attinet, notum alias est, quod præsumtionis vox in jure
 pro-

probationi opponi soleat, cum secundum commune axioma, qui præfumptionem pro se habet, non indigeat probatione, sed probare teneaturis, contra quem præfumptio militat, a) at in doctrina juris de furore, præfumptionis vox etiam de ipsa furoris probatione prædicari solet, b) quia videlicet hæc probationes ex variis signis & conjecturis physico-medicis desumi debent, adeoque ad classem probationum artificialium sunt referendæ, unde, quamvis alias hodie rarissima sint exempla probationum artificialium, c) regula tamen hæc evidentem habet exceptionem in probatione furoris.

- a) vid. Dn. Præses de præfumptione allodialitatis, §. 15. b) Menochr. de præfumpt. lib. 6. præf. 45. n. 22. 23. Mascard. de prob. concl. 824. n. 2.
c) Dn. Præses de præfumpt. allodialitatis, §. 12. & 13.

§. X.

Communis utrique præfumptionis exceptioni observatio est, quod utraque nitatur regulis non absolute certis & universalibus, quales solent esse regulæ mathematicæ veritatis, sed verosimilibus. Verosimiles autem regulæ dicuntur, quæ suas quidem admittunt exceptiones, desumptæ tamen sunt ab eo, quod plerumque fieri solet, i. e. a natura rerum, & ejus communiter accidentibus. a) Unde neque in regulis præfumptionum a probatione furoris liberantium, neque in regulis præfumptionum de signis & conjecturis furorem probantibus expectabis regulas, quæ plane omnes limitationes excludant, sed regulas bonas judicabis, si plerumque obtineant; ineptas, si raro, et si Juratorum aut Medicorum præcipui eas serio inculcaverint & defendere intenderit.

- a) Vid. Dn. Præf. Einleitung zur Vernunftlehre, c. 10. §. 51. seq. & de Præf. allod. §. 17. & 18.

§. XI.

Quod igitur initio præfumptiones a probatione liberantes

rantes in quæstionibus juris de dementia & furore attinet, distinguendi sunt duo casus. Vel enim agitur de eo, cujus furor non est notorius, sed qui hæcenus pro homine sanæ mentis fuit habitus, vel de eo, de quo constat esse vel fuisse hæcenus furiosum. Quod primum attinet, simplex & pene in sensus incurrens regula hæc est: Quilibet præsumitur esse sanæ mentis, nec furiosus aut demens, donec probetur contrarium. Ratio est, quia naturaliter homines sunt sani, pauci ægrotantes. Unde observa insignem differentiam inter naturam hominis moralem, politicam & physicam. Secundum naturam moralem, i. e. intuitu voluntatis, homines præsumuntur mali & insipientes. a) Secundum naturam politicam vel juridicam seu intuitu actionum externarum alios lædentium, homines præsumuntur boni non mali. Etsi enim homines moraliter sint stulti, inter stultos tamen illi, qui iniusti sunt, extreme sunt stulti, quorum adeo minor est numerus quam reliquorum. Deinde actiones externæ ad malitiam inclinantes infinitis modis variant, pro diversitate temperamentorum, occasionum, irritationum, circumstantiarum etiam minimarum, ergo etiam hoc intuitu in actionibus externis non poterunt regulæ formari, secundum id, quod plerumque fieri solet, secus ac in actionibus bestiarum ejusdem speciei. Unde etiam orta est alia regula. Nullum factum præsumi, sed esse probandum ab allegante. b) Secundum naturam physicam, seu intuitu sanitatis corporeæ & morborum iterum præsumtio est pro bonitate seu sanitate per modo dicta. Nec obstat, quod præsumtio initio paragraphi adducta non loquatur de sanitate corporis, sed mentis, at vero ipsi facti

a) Vid. dicta superius §. 4. b) Plura de præsumptione bonitatis. vid. in Diss. Inaug. Dn. Ludovici de hac materia anno 1700 habita.

fassi fuerimus in præsumptione de natura hominis morali mentem esse regulariter corruptam. Nam facilis est ad hanc objectionem responsio. Mens hominis constat duabus facultatibus, intellectu & voluntate, intellectus magis pertinet ad naturam hominis physicam, voluntas ad moralem. Intellectus sua natura sanus est, & corrumpitur partim per voluntatem, partim per morbum. Prior corruptio universalis est, posterior particularis. Naturaliter enim homines sanum intellectum seu mentem habent in corpore sano, quatenus sanitas hæc mentis opponitur ægrotudini ex morbis corporis ortæ, inter quas etiam furor & dementia est, quatenus nos eas consideramus.

§. XII.

Secunda regula est: Semel demens & furiosus si furor & dementia jam per aliquod tempus duraverit & paululum altiores radices egerit, præsumitur adhuc talis, nisi pronetur contrarium. Nam experientia ostendit, mente captos & furiosos semel tales raro pristinae integritati mentis restitui, unde præsumtio iterum ab eo desumitur, quod plerumque fieri solet. Et hæc etiam causa præcipua erat, quod furiosis & mente captis ab antiquissimis temporibus curatores dati fuerint. a)

a) Vid. tot. tit. ff. & C. de Curat. furiosi.

§. XIII.

Cum tamen nullum etiam sit dubium, furiosos & mente captos in eo inter se differre, quod mente capti plerumque in continua dementia & privatione mentis vivant, furor autem sæpius intervalla habeat quietis apparentis, inde quæstio oritur: annon intuitu furiosorum regula secunda limitationem admittat, quod tales furiosi

B

præ-

præsumantur tempore intervalli esse sanæ mentis. Sed si præjudicium autoritatis & præcipitantiæ seponimus, facilis est responsio, regulam secundam potius ad hunc etiam casum esse extendendam. Nam jam supra a) ostensum, intervalla furiosorum non esse dilucida, nec certa. Ut taceam, quod, etsi certa etiam essent intervalla furiosorum, tamen nulla appareret ratio, cur tum furentes in classem hominum sanorum sint referendi, cum tamen febricitantes, etiam tempore intervallorum certorum, habeantur adhuc pro febricitantibus. Adde & illud inconueniens politicum, quod, cum plerumque furiosi curatores habeant, mira & misera administratio rerum furiosi inde oritura esset, si hodie tempore furoris sensibilibioris curator, cras tempore intervalli furiosus administrationem dirigeret, cum hæc directio varians non possit non ex infinitis contradictionibus constare, adeoque valde imprudens, & rei œconomicae plane aduersa & noxia esse: Imo perpetuæ tum forentrixæ inter curatorem & furiosum, curatore non sine ratione allegaturo, furiosum tempore prætensi intervalli esse revera furiosum, & simulare saltem se esse sanum, b) & contra furioso, etiam tempore violentiæ non sine probabilitate asserturo, se non furere, sed saltem iracundiorem esse, iracundiam autem fuisse ab avaritia curatoris excitatam.

a) §. 7. b) Notabilia sunt verba Celsi Medici apud Menoch. lib. 6. præf. 45. n. 3. sq. Ex phreneticis alii hilares, alii tristes sunt, alii intra verba desipiunt, alii violenti sunt, alii nihil nisi impetu peccant, alii artes adhibent & simulant se esse sanos.

§. XIV.

Antequam hanc primam præsumtionum de furore partem finiam, liceat illud adhuc observare, haud dubie in regula secunda præsupponi, quod furiosi & mente capti

capti possint tamen a morbo furoris & dementiae liberari, eo ipso dum hanc præsumtionem dicamus admittere probationem contrarii. Et hodiernum testatur experientia, etiam Medicos varia posse adducere exempla, feliciter ad sanam mentem restitutorum mente captorum & furiosorum, forte seculis antiquioribus parum cognita vel non ita frequentia. Sed cogita tamen, qui fiat, ut non ita rara sint exempla hominum civici aut rustici ordinis, ac nobilium, principum, regum. Hi enim, si semel vinculis coercerantur, aut ut mente capti vel furiosi custodiantur, ne unum quidem quod sciam suppeditabunt exemplum, quod a furore curati fuerint? Hic sane non status in causa est, sed modus tractandi furiosos, & interesse eorum, qui curam dementium gerere debebant. Reges, Principes, Nobiles, si in furorem incidant, sæpissime sunt in cura agnatorum, vel etiam filiorum. At horum & eorum ambitionis vel avaritiæ interest, ut furiosi non restituantur, ne administratio eorum interimistica cesset, & sic imperium aut dominium vel quasi rerum administratores iterum cogantur deponere. Notum vero est vulgatum: Jus, si violandum est, imperii gratia violandum erit. Accedit, quod etiam Principibus & Nobilibus furiosis dentur custodes homines vilioris conditionis, vel plebeji, iisque permittatur, metu furiosis, etiam ubi opus sit per verbera incusso, illos coercere, ne conatus furiosos ita facile in actum deducant. At quis quæso, ita duriter ab hominibus rusticis & crudelioribus quotidie habitus, possit evidentia signa rationis restitutæ aliis præbere, cum potius illa durities custodum & rusticitas, si homini mentis integerrimæ saltem per aliquot dies accidat, capax sit eum furiosissimum reddere. Eadem est ratio, si in vinculis detineantur furiosi, neque vincula ip-

sis adimantur, etsi jam incipiant pristinae sanitati restitui. Alia est ratio communiter hominum ordinis civici vel rustici. Hic regulariter uxorum & liberorum interest, ut mariti & parentes quam primum ad pristinam sanitatem restituantur, & officia sua recipiant, unde neque custodiis tantam duritiam permittere solent, neque compedibus aut vinculis, si non id postulet necessitas, eos magis irritare.

§. XV.

In altera praesumptionum classe, quae ipsas probationes furoris denotat, prima regula est: Furoris & dementiae probatio difficilis est, unde cautius hic procedet iudex quam in aliis probationibus. Rationes hujus regulae sunt sequentes: 1) quia saepe homines sanae mentis simulant se esse furiosos. Quod etsi vix verosimile videatur, cum res sit plena periculi & damni furorem simulare, tamen de assertionis veritate non est dubitandum, ob non infrequentia exempla ejusmodi simulationis. Davidis, Ulyssis, Solonis, Bruti, aliorum, retulerunt alii. a) Causae etiam simulati furoris variae esse possunt, vel ut evitetur majus periculum imminens, vel ut delinquentes poenas & carceres effugiant, vel ut quis securius aufugere possit a loco, ubi vel ob debita, vel alias ob causas metuit incarcerationem, &c. Notabile est valde dictum Ulpiani, de suis temporibus loquentis, b) *quod plerique vel furorem vel dementiae fingant, quo magis, curatore accepto, onera civilia detraherent. Dico de suis temporibus.* Neque enim arbitror, ut ad mores nostros possit applicari haec observatio, propter ea, quae Dn. Praeses alibi latius deduxit, de legitimatione liberorum apud Romanos per oblationem curiae. c) Unde sequitur ratio 2) quia furor & dementia non immediate incurrit in sensus, sed ex variis conjecturis & ratio-

rationibus non sine artificio probanda est, unde testes etiam non simpliciter erunt interrogandi: An hic vel ille sit furiosus, sed rationes reddere debent, cur cum pro furioso habeant. Accedit ratio 3) quia per modo dicta d) aliquando contingere potest, ut proximi consanguinei ex avaritia vel ambitione sine justa causa homines sanæ mentis petant declarari furiosos vel mente captos, unde haud dubie a iudice audiendi erunt illi, quos alii pro furiosis vel mente captis declarari volunt, antequam curator ipsis detur. Ita Huberus refert e) suo tempore, cum ista scriberet, publice scripto conquestum esse, illustrem virum & Politicorum aliquando Principem habitum, quod sibi inaudito bonis ut insano interdictum fuerit, atque ut talis invitus venæsectionibus & scarificationibus sit curatus.

- a) Cardanus de sapientia lib. 3. p. 238. seq. Zachias quaest. med. legal. l. 3. t. 2. qu. 5. n. 2. Plura de simulatione morborum in genere vide apud Zachiam integr. tit. 2. lib. 3. & Fortunatum Fidelem de relat. med. lib. 2. c. 2. b) Lib. 6 de Cur. furiosi. c) Disp. de Ul. practi. Doctrina Institut. De legitimatione c. 1. § 8. lit. d. e. f. juncto c. 2. §. ult. d) §. Pract. 14. e) In prælect. ad tit. ff. de Curat. furios. p. 223. n. 4.

§. XVI.

Secunda regula est: Tutissimum adeo erit, ut iudex consulat super probationibus quibuscunque furoris & dementiae medicos, cum ad horum artem pertineat primario iudicare de morbis quibuscunque & de eorum simulatione. Consulendi vero erunt medici non solum, an furiosi sint vel mente capti, de quibus agitur, si de validitate actus ab iis commissi agatur, sive liciti intuitu obligationis & efficacie, sive illiciti intuitu pœnæ, sed etiam an furor & dementia altas radices egerint, an vero facile & brevi tempore ad pristinam sanitatem possint restitui, si videlicet agatur de curatore iis dando.

B 3

§. XVII.

§. XVII.

Quamvis vero hæcenus dicta suadeant, ut iudices in determinando furore semper plenissimam causæ cognitionem præmittant, nullum tamen est dubium, quod & plenitudinis hujus & difficultatis probandi furorem & dementiam varii sint gradus, pro diversitate casuum, ita ut in uno casu difficilior sit probatio & major a iudice debeat adhiberi circumspectio, quam in altero. Ita haud dubio difficilior est probatio & cautior esse debet iudicis dispectio, si suspiciones adsint, quod furor simuletur, aut, quod proximi ex cupiditate opum curatorem sub prætextu furoris petant dari furioso, quam si istæ suspiciones non adsint. Multæ etiam rationes suadent, ut difficilior sit probatio primi furoris aut dementiæ, quam furoris recidivi. Nam præterquam quod furoris vel simulatio, vel falsa imputatio a proximis orta sæpius occurrat, ubi quæstio est de primo furore, quam ubi de secundo; debet etiam in probando primo furore attendi, ne illi, qui dementia morali in gradu eminentiore laborant, pro furiosis physice talibus, de quibus nos agimus, habeantur, etsi non raro his sint valde propinqui, & non multum ab illis differant. Jam supra a) notavi, excedens temperamentum melancholicum valde inclinare ad timiditatem & crudelitatem: ad illam scilicet, si homines melancholici sint in statu paupertatis aut honore destituti; ad hanc, si sint divites & potentes. Et experientia testatur, quod avari, dum sunt divites & potentes, sæpe (etiam si eruditione & doctrina famam sibi acquisiverint) soleant maxima cum jaectantia, admixtis multis palpabilibus mendaciis, laudes suas non sine maximo legentium vel audientium tædio decantare, & hoc stultissimo medio honorem & gloriam captare; adversarios item suos, etsi alias virtuosos & inno-

innocentes, crudeliter persequi, aut certe inimicitiam diffimulantes, sub prætextu, quod mere passive se gerant, per insidias & literas occulte iis nocere. Tales autem affectus & classes stultitiæ moralis, sæpe sunt præludia furoris & morbi cerebrini. Interim tamen cum præludia talia & indicia morbi futuri non sint morbus ipse, id est, cum rationis quidem debilioris, non autem corruptionis aut privationis indicia præbeant; inde nimis præcipitanter ageret iudex, si ejusmodi stultos, (in primis eruditos,) pro furiosis declaret. Ergo communiter evenire solet, ut demum post factum triste, vel homicidii perpetrati vel tentatæ autochiriæ aut similia tales compedibus, ut furiosi coerceri & curatores illis dari soleant. Quod si autem pristinae sanitati restituti semel fuerint, etsi hæc cerebri sanitas per aliquot annos duraverit, & furor revertatur, partim utilitas reipublicæ, partim ipsorummet infanientium utilitas postulat, ut citius pro furiosis iterum declarentur & curatorem recipiant, quam prima vice id factum fuerat.

a) Supra §. 8.

§. XVIII.

Extra hunc vero casum in materia probandi furoris regula tertia judici observanda est: Ut non confundat indicia appropinquantis furoris cum indicibus furoris ipsius. Et in hoc iterum differentia est inter officium medici & JCI vel Politici. Priores bene faciunt, si etiam indicia prioris generis non negligant, & medicamentis in tempore adhibitis melius esse putent prævenire morbum, quam a morbo præveniri. At JCI & Politici peccarent contra officium suum, si candidatos dementiae & furoris vellent declarare pro vere dementibus & furiosis, & adeo compedibus illos coercere jubeant, vel curatores eis dent, etsi bene facturi sint, si jubeant, ut proximi tales candidatos

datos dementiæ placidis verbis disponant, ut medicorum opera in tempore utantur, ut eos absque vinculis custodiant, & non relinquunt solos, ut absque violentia aliis quibuscunque modis eos impediunt, ne absque consilio amicorum sanæ mentis actus majoris momenti celebrent, unde damnum in re familiari pati possint. Etsi vero in paragrapho præcedente jam dederim varia exempla talium indiciorum moralium appropinquantis dementiæ; succurrunt tamen etiam indicia physica, quæ quotidiana experientia valde verosimilia esse comprobant. Ita non equidem quicumque risus intempestivus pro ejusmodi indicio haberi potest, etsi sit indicium stultitiæ moralis. At si quis, potissimum in conventibus publicis modestiam ab omnibus postulantis, & maxime in conventibus sacris, absque ulla causa, & irritatione externa, in cachinnationes aliquoties erumpere soleat, hoc si non indubium, certe valde verosimile indicium esse solet furoris appropinquantis.

§. XIX.

Quod igitur præsumptiones furoris actu præsentis attinget, regula quarta jubet, ut considerentur non solum verba, sed & facta hominum, an ea rationi communi hominum aliorum, (etsi moraliter stultorum, non tamen dementium,) repugnent. Quamvis enim loquela homini primario data sit a divino numine, ut sit indicium intellectus; non tamen seponenda erunt facta. Quandoque enim dementes verba proferunt rationi omni & sensuum evidentia repugnantia, etsi quoad facta tranquilli sint, & nihil committant, quod inhonestum vel injustum sit: quandoque verba proferunt tantum non ubique nullam lesionem rationis testantia, ex factis tamen eorum judicari poterit, quod dementes vel furiosi sint; quandoque & ex verbis

verbis & ex factis simul conjectura dementiæ & furoris peti possunt. Utrum vero magis ad verba quam ad facta aut vice versa respicere hic debeat prudens iudex, magis subtiliter quæri arbitror, quam ut ea quæstio utilitatem aliquam in praxi habeat. Res ipsa ex modo dictis tribus dementium generibus clara est. Nec obstat, quod tamen alias in actibus civilibus magis ad facta quam ad verba respicere soleamus, unde etiam v. g. protestatio verbalis facto contraria non magnam habet efficaciam in iure. Nam respondeo, ad facta quidem magis respiciendum esse in actibus voluntatis, aliam vero esse rationem intellectus, de cuius indicis jam sumus solliciti.

§. XX.

Etsi vero constat inter omnes, dementibus & furiosis rationem insigniter turbatam vel diminutam esse, nequaquam tamen huic doctrinæ repugnabit regula quarta: Pro dementibus habendos esse, quorum sensus communis, vel phantasia, vel memoria insigniter & valde corruptæ sunt aut debilitatæ. Nam solent equidem hæ tres facultates animæ communiter ad animam sensitivam referri, anima vero sensitiva a mente vel intellectu docetur valde differre, nobis tamen firmiter persuasum est, istas facultates sensitivas esse potissimas & præcipuas intellectus facultates. Nam 1) solus homo inter animalia mediante intellectu cogitat; at omnes sensus interni absque cogitatione concipi nequeunt, 2) Uti sensus externi fundamenta quasi sunt internorum, sine quibus interni sensus non possent in actum deduci, ita & sine sensibus internis non possent in actum deduci operatio reliqua intellectus, & a sensibus internis communiter separata iisque contradistincta, (utrum recte an secus, hic non disputo,) scilicet formatio idearum, seu conceptus universalium, por-

C

ro

ro conceptus aut formatio propositionum, syllogismorum, eaque methodica. Ergo sensibus internis vel organis eorum in cerebro corruptis necesse etiam est, ut ratio ipsa seu intellectus simul corrumpatur. 3) Unde si quis putet se videre vel audire, vel tangere, &c. quæ sensibus hominum sanæ mentis repugnant; si in una re sæpissime erret, ad mente captos, si in plurimis ad furiosos referri plerumque solet; si quæ alii sensibus percipiunt, ipse sanis oculis & auribus, &c. præditus non attendat, ad mente captorum classem pertinet. Furiosos esse, quorum imaginatio & phantasia valde corrupta est, nemo negat. Memoria defectus non omnis quidem ad probandam dementiam sufficit, alias senes & qui a juventute sunt imbecillis memoria etiam dementibus forent accensendi, sed si quis adultus nomen proprium etiam ignoret, cum non video quomodo classi mente captorum possit eximi, in primis, si in ignorantia ista diu perseveret, multo magis si nullius negotii familiaris recorderetur. 4) Si illi, qui falsas & inutiles, i. e. nimis abstractas ideas effabricant, & de iis tanquam pro aris & focis disceptant; si illi, qui falsas propositiones defendunt; si illi, qui ineptis syllogismis utuntur, aut fallacias in argumentando committunt; si illi, qui de logomachiis litigant aut meteoris orationis utuntur; si denique illi, qui sine methodo docent, & sosculis oratoriis, affectus audientium & legentium corrumpere intendunt, pro dementibus aut furiosis habendi essent, sequeretur illud absurdum, plerosque eruditorum in omnibus facultatibus & disciplinis pro dementibus esse habendos, ne quidem exceptis venerandis ecclesiæ patribus plurimis, aut maximis hæreticis, item Papis, & hodiernum papizantibus. Ergo patet, dementiam nequaquam in corruptione rationis, quatenus a sensibus internis abstrahit, esse quarendam. Q. E. D.

§. XXI.

Ex hætenus dictis fuit sua sponte regula sexta: haud dubie pro dementibus esse habendos, de quibus testes deponunt, quod verbis vel factis declaraverint, quod eorum sensus communis, phantasia aut memoria in cerebro morbo valde corruptæ sint, præcipue vero si plura signa hujus corruptionis concurrant. Atque hanc assertionem ita certam esse arbitror, ut non opus sit ejus ulla probatione ulteriore, cum neminem observaverim vel inter medicos vel inter Jctos ea de re dubitasse. Unde haud dubie dementia probata erit, si testes deposuerint, eum, de quo quæstio est, per vicos insana locutum esse; & prætereuntes sine causa irritasse projecisse lapides in eosdem; nomen suum ignorasse; non respondisse convenienter, sed interrogatum de una re respondisse de altera; publice pudenda ostendisse; falso putasse in angulis domus adesse tibicenes; in faciem notarii testamentum scribentis exspuisse, &c. Neque enim si talia plura indicia concurrant, excipi hic a defensoribus dementium poterit, quod hæc omnia simulata fuerint ex astutia illius, qui dementiae accusatur, partim quod hujus simulationis rariora sint exempla, adeoque non facile præsumantur, partim, quod nullum dari aut concipi possit exemplum, quod illi, qui insaniam simulaverint, actus hætenus recensitos conjunctim fecerint: ut taceam regulariter simulationem a cautiorebus detegi eo argumento, quod simulantiæ actus non cohæreant.

§. XXII.

Ergo dubium saltem remanet, utrum plene probata censeatur esse dementia, si saltem singuli ex his actibus probati, & quinam ex hætenus recensitis præ reliquis emineant, (si nimirum non adsit justa simulationis præsumptio, aut etiam ebrietatis.) Et videtur sufficere, si tes-

stes saltem deposuerint, eum, qui demens fuisse arguitur, vel unum ex istis signis, quæ paragrapho præcedente retulimus, edidisse, quia singula illa signa indicant, sensum internos, i. e. vel sensum communem, vel phantasiam, vel memoriam, in cerebro patientis morbo valde fuisse corruptos.

§. XXIII.

Sufficiant ista de signis & probationibus dementiae ab ipsis verbis & factis eorum, quorum res agitur, desumptis. Restant & aliae probationes a factis aliorum petitaë, puta si quis a parentibus, vicinis, si ab omnibus, maxime si a medicis pro demente fuerit habitus, si in vinculis & compedibus fuerit custoditus; si cui a magistratu curator ob dementiae datus fuerit. Res ipsa loquitur, singula hæc signa ita esse comparata, ut inde formetur septima regula, quod ex singulis istis signis probationes dementiae delumi possint, sive parentum amorem & curam liberorum, sive vicinorum curiositatem & attentionem, sive efficaciam notorietatis in jure, sive præsumptionem, quod artificii in sua arte credendum sit, sive auctoritatem rei judicatae & præsumptionem pro magistratu attendas. Imo adversus hæc signa ne quidem locum habere potest suspicio simulationis, quam tamen in signis præcedentis paragraphi non negligendam esse monui. Et si vero superius a) notata doceant, non nunquam ex cupiditate cognatorum injuste homines sanos vinculis constructos fuisse, ac si furiosi essent, adeoque nullum sit dubium, tum audiendos esse, qui dicunt, sibi injuriam factam esse, non tamen poterit illa objectio nocere regulae, partim quia cognatorum mentionem non fecimus; sed parentum saltem & vicinorum, quorum alia est ratio; deinde, etsi cognatos addas, rariora tamen sunt exempla etiam

etiam cognatorum cum injuria cognatum ut furiosum tractantium & jam supra b) monuimus, regulas nostras non esse apodicticas & universales, sed formari ab eo, quod plerumque fieri solet. Tertio ex eo, quod audiendus sit, si desideret, qui pro furioso habetur, non sequitur, signa hoc paragrapho relata non sufficere ad probationem furoris, sed saltem, quod admittant contrariam probationem, & adeo quod faciant probationem præsumtivam, c) nam hæc observatio est generalis, & in vulgus nota, omnem probationem admittere probationem contrariam, non obstantibus grillis doctorum, ex quibus nescio quam præfumptionem juris & de jure efflaxerunt, quos jam vivis coloribus Dn. Præses depinxit alibi, d) ut taceam & aliam responsionem, petendam ex mox e) dicendis.

a) Supra §. 15. n. 3. conf. dicta §. 14. b) Supra §. 10. c) conf. dicta §. 9. d) De præfumptione allodialitatis §. 23. usque ad §. 26. e) infra §. 26.

§. XXIV.

Hæc sunt illa mysteria de præfumptione dementiae, quæ magno labore advocati & iudices ex glossatoribus, legibus, & medicis discere cupiunt. Vides, nullas leges, nullos glossatores, nullos medicos allegavimus, & tamen doctrina ipsa a nobis tradita vel ideo omnibus subtilitatibus legalejisticis, & pseudophilosophicis aut pseudomedicis præferenda est, quod non solum absque ulla sollicitudine autoritatis, quis & qualis id dixerit, contineat assertiones, quarum perspicuitas & veritas ab hominibus cujuscunque status & conditionis sine ulla difficultate percipi possit, cum nitantur in quotidiana experientia & principiis naturæ evidentibus, sed &, quod etiam intuitu ordinis, regularum & methodi eas proponendi, non tanta in illis regnet confusio tædiosa, quanta depre-

henditur apud Autores supra a) recensitos, & alios, quos ipsi citant. Nihil itaque restat amplius, quam ut reliqua ostendamus, quæ supra b) ex simplicibus regulis nostris nos ostensuros esse promissimus. a) Supra §. 1. b) §. 3. in fine.
§. XXV.

Antequam vero id fiat, obiter prius proponam dubium, quod mihi nunc incidit. Dixi in secunda regula classis prioris, a) quod semel furiosus semper præsumatur talis, nisi probetur contrarium. Quemadmodum igitur J.Cti de eo maxime fuerunt solliciti, quomodo probandus sit furor, si præsumtio sit pro sanitate mentis, ita debent etiam tractare de signis & probationibus recuperatæ sanitatis, præcipue cum non dubitare sinant dicta superius, b) quod probatio recuperatæ sanitatis mentis sit longe difficilior, quam probatio furoris intuitu ejus, qui præsumitur hætenus fuisse sanæ mentis, in primis cum multi furiosi soleant intervalla habere, adeoque nulla regula videatur suppeditari posse, quæ non applicari posset a contradictoribus ad illa intervalla. Interim tamen docet experientia, dementes etiam a morbo diuturniore fuisse plene liberatos & per aliquot annos æque sanos mente fuisse, quam fuerant ante primam dementia; ergo necesse est dari etiam signa ad probandum hoc assertum. Et tamen non memini a J.Ctis, hoc thema ea cura, qua probationem furoris docuerant, tractatum, aut saltem de eo cogitatum fuisse. Quenam igitur est hujus negligentia ratio? Dicam quod lentio. Casus nunquam in jure apud Romanos occurrit, quod de probatione hac in judicio fuerit quæstio, adeoque etiam J.Cti non sunt negligentia accusandi, quod de casu non facile dabili cogitaverint. Prius assertum sic probo. Vel demens sponte per proximos a vinculis fuit liberatus, & pro sano habitus,

tus, vel a curatore, persuaso firmiter de recuperatione fanitatis, administratio bonorum ei fuit iterum commissa, tum nulla probatione judiciali opus fuit, sed curatela ipso jure, i. e. absque sententia judiciali c) fuit finita. At si invitis cognatis & curatoribus is, qui hæcenus pro demente fuerat habitus, vellet declarari pro homine mentis integræ, tum & deficiebat actor, & deficiebat actio, & deficiebant signa probationis evidentis. Actor deficiebat, quia demens ipse non poterat esse actor, propter præsumptionem continuantis dementiae, quæ ipsi & que obstabat ac homini libero, ubi dominus erat in possessione servitutis. Deficiebat etiam actio, quia nulla legitur actio popularis vel similis inventa aut concessa hoc casu in jure Romano. Denique deficiat probatio per dicta ab initio hujus paragraphi. Et communiter solet esse magna differentia in rebus verosimilibus, quoad gradus verosimilitudinis, ubi nemo de verosimilitudine dubitat, & ubi contradictio inter dissentientes oritur, ut ex exemplis infinitarum controversiarum in singulis facultatibus & disciplinis probari posset.

a) Supra §. 12. b) Supra §. 14. c) Ita forte intelligendus est Ulpianus, l. 1. de curat. furiosis.

§. XXVI.

Jam in viam. Icti (& Medici) in doctrina de dementia & ejus præsumptione ac probatione vel eadem sentiunt nobiscum, vel a nobis dissentiunt. De consensu parum ero sollicitus ob rationes ab initio a) dictas. In eo enim a nobis differunt, quod ipsi sententiam eandem nobiscum defendant, quia Iustinianus, Farinacius, Mascardus (aut Zacchias,) &c. eam asserunt, quia ex communi nos vero eam asseramus dictamine rationis evidenter deducitur. Poterit tamen sciendi cupidus, consensum eorum facile perspicere, si modo evolvat, & cum hæcenus dictis conferat autores supra

supra citatos. b) Ergo potissimum ero sollicitus de eorum dissensu, simul operam daturus, ut ostendam, quomodo præjudicium autoritatis vel præcipitantiæ occasionem dissensus dederit, & quomodo eadem præjudicia partim ab aliis fuerint agnita, partim quomodo præcipui & famigeratissimi doctores, dissensum hunc cum vera sententia per ineptas & tantum non dementes distinctiones aut limitationes conciliare voluerint. a) Supra §. 2. & 3. b) Supra §. 1.

§. XXVII.

Dixi, a) non confundendos esse cum dementibus fatuos, exempla quædam fatuorum dedi, qui non sunt dementes. Cæterum nullum est dubium præter illa exempla dari adhuc alia fatuorum, qui non sunt dementes, & utinam doctores eadem paulo evidentius proponerent. Zacchias b) varia hic collegit, & ad ICTos aliquoties provocavit, c) simul tamen indicans, quod ICTi aliam intentionem habeant, & alia methodo procedant. Sed hæc parum erudiunt. Putarem reliqua fatuorum genera ad duas potissimum classes referri posse. 1) Enim fatui dici solent homines naturæ tardioris & hebetioris ingenii, aut imperfecti iudicii vel memoriæ, qui tamen nihil vel parum rationi adversum faciunt, vel loquuntur. Hi sunt affines mente captis, sed tamen cum iis non confundendi. 2) Ipsi mente capti quatenus furiosis contradistinguuntur, etiam a quibusdam fatui vocari consueverunt.

a) §. 5. b) lib. 2. tit. 1. qu. 7. c) n. 7. 10. 13. &c.

§. XXVIII.

Confudisse autem ICTos fatuos politicos cum mente captis & furiosis patet ex Menochio, a) & Mantica. b) Etsi enim ex Menochio illustrari possint ea, quæ supra c) de fatuis moralibus dixi, in eo tamen peccat uterque, quod a fatuo politico argumentatus fuerit ad dementem. Scili-

Scilicet vult uterque probare, furiosum non haberi pro tali, si testamentum fecerit, quod alias fecisset homo sanæ mentis, sed potius exinde probari dilucida ejus intervalla, (qua de re infra d) distinctius videbimus.) Ratio utriusque hæc est, quia fatuus præsumatur ex lata sententia ingeniosa tum temporis sanæ mentis, aut non demens fuisse. Posterius vero assertum probant sequenti exemplo: *Refert Hostiensis latam fuisse quandam sententiam a fatuo Parisiensi: Nam cum quidam mendicus & famelicus transiret per tabernam, & ad odorem carniū, que coquebantur, comedisset panem, & esset jam satur, tabernarius petebat, sibi ab eo pecuniam solvi, & cum inter eos magna esset contentio, convenit, ut starenti iudicio cuiusdam fatui Parisiensis, qui sane auditis partibus, & intellecta controversia, fecit afferri bacile, & in eo adnumerari aliquot quatuordecim, non tamen dari, ut sicuti ille famelicus fuerat saturatus ex odore carniū, ita etiam per eundem modum tabernario esse satisfactum ex sono tantum denariorum, & dicit Hostiensis, quod si Gratianus, qui decretum compilavit, hac de re fuisset interpellatus, non potuisset justius illam controversiam decidere. Hactenus bene, (quamvis ego nollem fatuum cum Gratiano, & vice versa Gratianum cum fatuo comparare.) sed quod inde infert Mantica, potius fatuitatem propriam indicat, quam ut mereatur ab imperitioribus exscribi. Unde, inquit, ille fatuus tunc temporis cum illam tulit sententiam, præsumitur ex tenore sententiæ sanæ mentis fuisse. Homo integræ mentis potius sic locutus esset. Unde ille fatuus, cum esset saltem fatuus aulicus, præsumitur ante sententiam non fuisse demens, sed astutus; alias enim pro dementibus fuissent habendi litigantes, compromittentes in sententiam æque dementis. Eadem dicenda sunt de his, quæ jam sequuntur apud Mantiam. Igitur pari ratione testator (furiosus) creditur compos fuisse*

D

mentis

mentis, cum sapienter fuerit testatus, & hanc sententiam probat etiam Thomas Grammaticus, dicens, ita fuisse per sacrum consilium decisum. Tu contra observa, sacra etiam consilia non esse immunia a dementia, adeoque ab ingenuo Icto eorum auctoritatem circumspicere esse æstimandam.

a) De arbit. jud. quæst. l. 2. cas. 529. n. 4. seq.

b) De conj. ultim.

volunt. l. 2. tit. 5. n. 8.

c) Dict. §. 5. conf. Menoch. d. l. n. 2.

d) Infra §. 31.

§. XXIX.

Aliam confusionem fatui cum demente, i. e. hominis hebetioris & stupidioris ingenii narravit mihi Dn. Præses, quæ ejus tempore in civitate vicina contigit. Erat ibi bibliopola Flavius, unicum filium habens, sed tardioris ingenii, & qui communiter ut fatuus contemptim habebatur a pueris aliis. Difficulter loquebatur & tardius: missus in scholam publicam jam pubes, & adultus in classe tertia & quarta inter pueros ætate minores variis modis ab his vexabatur, & cum non posset perspicue exprimere desideria sua, & factum narrare promte, etiam iridebatur a præceptoribus. Pater hæc sentiens curabat eum albo academico inscribi, & jubebat collegia frequentare. Parebat filius, sed absque profectibus, cum parum intelligeret latinam linguam. Ergo pater adhuc vivus sibi prospiciebat de Sejo adjutore & ministro fideli in administratione bibliopoli, eique commendabat filium, ut fidelitatem sibi patri demonstratam etiam post mortem continuaret intuitu filii, filio vero jubebat, ut post mortem suam contractum societatis iniret cum ministro Sejo, quod etiam faciebat Flavius junior mortuo patre. Sejus ergo solus gerebat curam administrationis. Flavius vero ædibus & mensa Seji utens, & de nulla re familiari sollicitus, sed omnem curam etiam linteorum & vestitus sui Sejo relinquens, individuus tamen comes Seji erat in biblio-

bliopolio, sed nihil ibi agens, nisi quod prætereuntes, ineuntes & exeuntes placido quidem, sed stupidiore vultu aspiceret, & si illi quid de rebus, ad bibliopolium spectantibus, quaerent, ad socium remitteret, si vero de rebus vulgaribus loquerentur, vel taceret, vel paucissima adderet verba non tamen insulsa, vel etiam saltem subrideret. Interim preces consuetas matutinas & vespertinas recitabat, templa frequentabat, admittebatur ad sacram cœnam & ut testis ac compater ad baptismi administrationem. Dicebatur etiam, quod non inepte chartis luderet, etiam tales lusus, quæ judicium ludentis non exiguum præsupponunt. (v. g. das Picquet-Spiel.) Insuper erat affectuum temperatissimorum, non ad iram, non ad avaritiam, non ad luxuriam inclinans, sua sorte & socio suo contentus, placidus, a gula & re venerea abstinens, neque adeo de matrimonio sollicitus. Et hæcenus nemo illum in tota civitate adscripserat classi dementium. Sed mox scena mutabatur. Habebat Flavius junior patrum, agnatum proximum, sed hominem prodigum & mendacem ac valde obæratum. Hic cum premeretur ac urgeretur a creditoribus suis, ad nonnullos dixerat, si Flavius junior moretur, quod tunc debita sua cum usuris solvere vellet. Audiens ista Sejus, sine difficultate persuadebat Flavio juniori, ut testamentum conderet, & ipsum Sejum solum, patruo plane præterito, hæredem institueret. Adit igitur patruus cum rabula Sempronio judicem, ac de Sejo conquestus, quod Flavii fatuitate abusus, conaretur ipsi successione debitam auferre, petit, ut Flavio tanquam mente capto Sempronius curator detur. Judex Cajus, vir alias eruditus, & qui cum applausu jura docebat, Flavium, de quo quidem nonnulla audiverat, sed cujus tamen mores non perspectos habebat, citari curat. Compa-

rente Flavio repetit Sempronius querelam patrum præsentis: postulat iudex a Flavio, ut respondeat; hic nescius cur citatus fuerit, & advocato destitutus, timore etiam per præsentiam adversarii & auctoritatem iudicis percussus, non habet, quod respondeat, nec adeo allegat rationes, cur a petito patrum deberet absolvi. Videns ejus mores Cajus, paulo præcipitanti sibi persuadet, Flavium mente captis esse accensendum, atque statim ei mandat, ut Sempronium præsentem pro curatore agnoscat. Excitatus hoc jussu a torpore Flavius contradicit Cajo, & quamvis verbis tardius prolatis negat se esse mente captum, negat se Sempronii curatorem agnosciturum. Cajus tamen iratus minoris carceris Flavium cogit, ut data manu promitteret, se jussibus Sempronii, ut curatoris, ab hoc momento pariturum. Sed statim a metu vacuus rem totam Sejo socio narrat. Hic Titii advocati consilium petens, instruitur, ut modeste nomine ipsius Flavii a iudice petatur cassatio curatoris obtrusi, addita eventuali appellatione ad principem, ut tamen simul caveatur, ne Sempronius ille curator actum aliquem possessorium curatellæ exerceat; neque id sine ratione. Mox enim & antequam querela nullitatis describeretur, ut iudici offerri posset, adest rabula & socio Flavii Sejo præsentem declarat, quod ipse ea die sit curator Flavii constitutus. Sejus respondet secundum instructionem Titii, quod ipsum nequaquam pro curatore agnoscat, & quod juris sui tuendi causa Sempronium humanissime roget, ut statim bibliopolio exeat, ne invitatus cogatur, ope lignorum præsentium, (quibus bibliopolium claudi solebat,) virum alias venerandum expellere. Sempronius de injuria sibi facta, & de contemptu ipsius iudicis conqueritur apud Cajum. Cajus statim citari jubet Flavium. Flavius loco comparitionis per-

personalis iudici mittit dictam querelam nullitatis. Iudex iratus Flavium ex valvis publicis citari iubet. Repetit Flavius in scriptis protestationem & appellationem, addita exceptione loci non tuti & dandi salvi conductus, item adjuncto responso scabinorum illius loci, quod & ipsam pro nulla declaraverat dationem illam curatoris & Flavium a suspitione dementiae ex variis circumstantiis supra recensitis, (quas vel paululum sagax lector facile divinare poterit,) liberaverat. Hoc viso Cajus agnoscere incipit præcipitantiam suam, & rabulam curatorem deserit, sed tamen, ut solent homines fatuas etiam causas adferre ad excusandum dolum vel culpam suam, præterdit, quod præcedens iusta ejus præsumptio dementiae de Flavio potissimum per eam rationem ipsi adempta fuerit, quod testes, cum quibus aliquoties luserat Flavius, jurato deposuissent, quod non sine iudicio luserit: quasi vero, si sine his testibus fuisset, is, qui inexercitatus est in ejusmodi ludis, vel etiam ad eos ob deficientiam inclinationis ineptus, pro demente vel mente capto foret habendus.

§. XXX.

Dixi, a) medicos dementiae plura genera constitue-
re quam JCtos. Utinam etiam ea paululum accuratius
distinguerent, & non nimia diligentia exscribendi alios,
lectorem magis confunderent. Laudanda est Zacchia
intentio optima, non solum varias dementiae species, sed
& alia genera affinia, quibus ratio hæditur, lectori propo-
nendi. Sed præterquam, quod singulae quaestiones sub
illo titulo b) tractatae saepe cumulent opiniones contra-
rias, aut confundant lectorem, vel ipse numerus & rubri-
ca quaestionum, quarum 23. iste unicus titulus continet,
cupidiorem quidem lectorem & attentio-rem faciunt ad
lectionem, sed tamen apud accuratiores mox aliquam

diffidentiam excitant. Promittunt enim ex doctrinas, de multiplici dementiae, & hujusmodi nominum acceptione; de pluribus amentiae differentiis; de signis non sanae mentis; quanam animi facultates, ac qua ratione in omnibus dementiae ledantur; de rationis diminutione ex defectu aetatis & sexus; de rationis laesione ex animi passionibus, & ex pravitate morum, potissimum ex ira & timore; de ignorantibus fatuis, stolidis, obliuosis, & memoria orbatis; de mutis & surdis; de melancholicis; de amantibus; de ebriis; de dormientibus & noctambulis, de lethargicis, comatosis, caroticis, omnisque generis somniculosis; de apoplecticis; epilepticis, lunaticis & huiusmodi; de ictis a fulmine, attonitis, congelatis, & catalepticis; de phreneticis, maniacis, furiosis, ecstacticis, lycanthropicis, cynanthropicis & similibus; de hydrophobis seu rabiosis ex assumpto veneno delirantibus, & infatuatis; de daemoniis; fanaticis, lymphaticis, praestigiatis, enthusiasticis, engastrimythis, & similibus; de syncopizantibus sensu defectis, agonizantibus, & in articulo mortis positis, de mente alienatis ex morbis longis seu vehementibus, ut peste & similibus; de phreneticis, hypochondriacis & omnibus dilucida intervalla habentibus; de suffocatis ex utero, & ex utero furentibus; de nique, in quibusnam dementibus locum habeant conclusiones, nimirum: semel furiosus semper praesumitur furiosus, & illa: demens de praeterito praesumitur etiam demens in praesenti. Excuso tamen Zacchiam, quod seductus fuerit vitio seculi & autoritate, maxime Ictorum; adeoque eum, qua medicum, in sequentibus quandoque ut testem adducam in assertionibus, in quibus solam rationem physicam & experientiam secutus est.

a) §. 5. seqq.

b) Scil. d. 1. 2. tit. 1.

§. XXXI.

Non autem miror, si plerique lectores hesitaturi sint, legentes, quod negaverim a) furiosos morbo diuturniore cerebri laborantes, non habere dilucida intervalla, sed obscura & non dilucida iis tribuerim, cum tamen communis sententia omnium Ictorum huic assertioni repugnet, nec ab ea opinione etiam videatur esse alienus ipse Zacchias. Sit ita, sufficit, quod recta ratio & experientia eis contradicat, imo sufficit, quod nemo veterum Ictorum eam doctrinam agnoverit; sufficit, quod sit inventum solius Justiniani, ab huius idololatris ad nostra tempora propagatum; sufficit, quod ipse Zacchias nobis suppeditet argumenta in contrarium. De experientia quotidiana non opus est, ut plura dicamus, cum nullum exemplum hætenus dari potuerit horum dilucidorum intervallo- rum, Ictos veteres quod attinet, provo- co initio ad constitutionem Marci & Commodi, quam Macer refert, b) ubi *intervallorum* quidem fit mentio apud furiosos frequentium, quæ nec ipsi negavimus, non autem intervallo- rum dilucidorum. Nobiscum etiam sentit Ulpianus c) distinguens furorem in eum, qui *intervalla* habet, & qui perpetuus morbus est. Idem est sensus dum Ulpianus alibi d) dicit, quod furiosi quandoque habeant *intermissio- nem*. Ut raceam Ulpianum in hoc loco videri loqui vel de eo furioso, qui brevi & cum febre ardente conjuncto furore, una cum febre postea sublato, laboravit, vel de eo, qui vel ob hanc intermissionem nondum pro furioso a parentibus aut vicinis vel a prætore declaratus est, alias enim salva auctoritate Ulpiani dicerem, falsum esse, quod furiosus ita declaratus testis esse possit in testamento, si non addatur alia limitatio, v. g. quod furiosus talis evaserit custodiam, & in alio loco, ubi nondum erat cognitus, a testatore igno-

ignorante fuerit adhibitus. Propius ad sententiam nostram accedit Celsus, qui ejusmodi intervalla furiosorum sic circumscribit, quod tum furiosus in *conspectu adumbratae quietis* constitutus fuerit. e) Etenim quies adumbrata, nisi me omnia fallunt, est intervallum obscurum, & incertum, minime dilucidum. Pergo ad leges Codicis. Ubi similiter Diocletianus *intermissionis* f) mentionem facit, & uti contextus ostendit, per intermissionem intelligit liberationem a morbo febrili vel simili. Sed non placuit hæc philosophia Imperatori Justiniano. Unde primus & solus distinxit inter intervalla furiosorum incerta & sæpe fallacia, & intervalla *perfectissima*, g) quæ alibi intervalla *dilucida* h) vocat, qui posterior terminus, tanquam magis perspicuus, fere placuit glossatoribus, & Jctis subsequentium temporum. Sed paulo post videbimus, quantas hic error occasiones dederit Jctis se torquendi, ut intervalla illa dilucida definiant, a qua tortura sumus immunes, cum non entis nulla sit definitio. Denique quod Zacchiam attinet, is equidem ex professo agit i) de dementibus omnibus, dilucida intervalla habentibus, sed jam aliquoties diximus, Medicos & Zacchiam voce dementiæ uti in latiore significatione, quam Jctos, adeoque sub hac voce plures intelligere, quam mente captos & furiosos, de quibus agunt Jcti. Quæstio est, an furiosi habeant dilucida intervalla? Videamus, quid hic sentiat Zacchias. Atque initio statim suspectum est, quod hic non directo mentem suam aperiat, sed per multas ambages. Nam initio dicit k) *debere medicum scire, in quibusdam dementiis sperari possit, agros habuisse, vel habere potuisse.* (Vides, hæc spei & possibilitatis immixtio, si non plane tollit, saltem dubiam & incertam facit totam diluciditatem intervallorum.) *dilucida intervalla.* Tum prænotat: *in quibusdam dementiis hæc inter-*

intervalla esse manifestissima, in aliis non nisi obscura & apparentia. (Quid opus fuit & his ambagibus, cum lector optet & expectet demonstrationem dilucidorum intervallorum.) Jam prolixè docet, l) quinam non habeant intervalla dilucida, eorumque classes duodecim narrat, pueros ex senio delirantes, mulieres ex sexu imbecillitate intellectus laborantes, crasse farine homines, mutos & surdos a nativitate, ebrios, leibargicos & similes, ictos a fulmine & similes, phreneticos, m) hydrophobos seu rabiosos, hos, qui ex assumpto veneno insanunt, denique qui ex morbis longis in dementiam incidunt. Hic nescio profecto, an Zacchias ex astutia paululum malitiosa, an vero ex timore, ne irritaret Jctos, si iis paulo crassius contradixisset, lectorum expectationem eludat, non scire cupientium, quinam dementes non habeant intervalla dilucida, sed quinam habeant, & an furiosi iis gaudeant? Si non gaudent, cur non eorum mentionem facit, in classibus hæcenus recessitis; si gaudent, cur non statim, & absque ambagibus id asseruit? Sed expecta adhuc paulisper, nondum enim audet vel vult Zacchias mentem suam de furiosis dicere, ita enim pergit: *In cæteris autem dementiis omnibus, sive essentielles sint, sive secundarii morbi,* (Cave ne hic exclames: Eia si in cæteris dementiis omnibus, ergo & in furore. Non sine causa enim monui: Expecta paulisper) *sperare licet dilucida intervalla, possunt enim remitti & intendi.* (At hic iterum mutatur status controversiæ, nam per dilucida intervalla non intelliguntur furoris remissiones, sed cessationes ad tempus, & per habere non intelligitur sperare vel posse habere) *sed manifestissime remittunt melancholici species omnes, præcipue vero hypochondriaca, ecstasis, epilepsia, apoplexia, quando non fuerit fortis, lycambropia, percussio fanatica, furor uterinus, uteri suffocatio, & his similes.* (Exla-

E

mas

mas ex impatientia : quid de furore simplici dicis! de hoc quæro, & de dilucidis, quæ ei attribuit Justinianus intervallis. Tandem ergo audi, quid sentiat Zacchias) *Obscure vero*, inquit, *furor seu mania, præsertim cum est inveterata, demonia eorum species omnes & hujusmodi.* (Jam igitur habeo, quod volo: obscura remissio & dilucida intervalla sunt entia plane opposita. Ergo Zacchias stavit, furorem non habere dilucida intervalla.

- a) §. 7. juncto §. 13. b) l. 14. De offic. præsid. c) l. 22. §. 7. sol. matrim. d) l. 20. §. 4. qui testam. fac. poss. e) l. 18. §. 1. de acquir. possess. f) l. 2. C. de contr. emt. g) l. 6. de curat. furiosi. h) l. 9. C. qui testam. fac. poss. i) d. l. 2. t. 1. qu. 21. k) nura. 14. l) n. 15. ad 25. m) His jam negaverat dilucida intervalla qu. 16. n. 6. seq.

§. XXXII.

De melancholia dixi, a) quod regulariter fit fons morborum dementiam producentium, & quod tamen per se non inferat positionem dementiæ. Quod si medicos pariter & JCTos evolvas, deprehendes assertiones de melancholicis partim obscuras, partim variantes & incertas, partim falsas. Zacchias, ubi de melancholicis agit, b) melancholiæ & melancholicorum voce plane in alio sensu utitur, quam & Philosophi & JCTi aliam solent. Philosophi melancholicos dicunt, qui temperamento melancholico, temperamentis, sanguineo, cholericis & phlegmatico, contradistincto præditi sunt, & adeo possunt esse sanæ mentis. JCTos mente captos dicere eos, quos Medici vocant melancholicos, fatetur ipse Zacchias, c) quia scilicet senserunt, ad dementiam plus requiri, quam solam melancholiam. Medici vero melancholicos dicunt, qui ex naturalis melancholiæ, quam & atram bilem vocant, vitio insanunt, & hos opponunt iis, qui ex non naturalis melancholiæ, turgentia, i. e. furore, dementiunt, d) adeo-

d) adeoque volunt differre furorem a melancholia, furiosos a melancholicis; sed Hippocratem tamen melancholiam voce etiam pro furore uti. e) Jam suo tempore Cicero hac parte Græcos notavit: f) *Græci μωσταν unde appellant, non facile dixerim, eam tamen ipsam distinguimus nos melius, quam illi, hanc enim insaniam, quæ juncta stultitiæ patet, latius a furore disjungimus. Græci volunt illi quidem, sed parum valent verbo, quem nos furorem, μεδωρροδία illi vocant; quasi vero arrabili solum mens, & non sepe vel iracundia graviore vel timore vel dolore (ad furorem) moveatur, &c.* Sed in verbis sumus faciliores, modo in re conveniremus. Hodie Medici nostri rident atram bilem veterum medicorum in melancholicis g) eamque inter chimæras referendam esse docent, adeoque dolent, quod Icti, etiam hodierni, ut Carpzovius, h) seducti ab autoritate non solum veterum medicorum, sed & potissimum Sennerti, medici celeberrimi præcedentis seculi, hos & alios similes errores, in suos juridicos tractatus ut axiomata indubie veritatis transfulerint; quapropter etiam in genere monere solent, i) principia ex medicina in jurisprudentiam translata pierumque esse incerta, præprimis quæ sola nituntur autoritate Galeni & Hippocratis. Hactenus de medicis. Inter Ictos quam exigui judicii fuerit Menochius, vel ex sequentibus apparebit. Refert alicubi, k) quod Ictus quidam, cujus nomini se parcere dicit, inter signa dementiae retulerit, si quis MAGNA vexetur melancholia. Ipsi tamen hæc sententia displicet, ac verius esse putat, hoc non esse probabile dementiae signum, cum verum quidem sit, insanit, ergo melancholia laborat, sed non sequatur contra, est MAXIME melancholicus, ergo est insanus & demens, cum ut plurimum melancholici sint, teste Aristotele l) sapientes. Quantæ ineptiæ!

Ex hætenus dictis constat, melancholiam & dementiam gradu differre, unde non sequitur quidem, omnis demens est melancholicus, ergo omnis melancholicus est demens, id tamen omnino sequitur: Demens a melancholico differt, quod in demente melancholia adfit in MAGNO vel MAXIMO gradu. Ergo ex hac observatione omnino sequitur, quod MAXIMA melancholia & dementia convertantur. Unde, quamvis Aristoteles docuerit, ut plurimum melancholicos, (scilicet in gradu temperato) esse sapientes, tamen exinde inepta est iterum consequentia, ergo MAXIME melancholici sunt sapientes, præprimis cum idem Menochius attulisset, m) eundem lCtum, contra quem disputat, ex ipso Aristotele n) probasse, eos, qui atra bile, i. e. melancholia abundant, insania rari, & tales melancholicos mortem vel laqueo vel ferro sibi inferre consuevisse. Nec tamen propterea defendo lCtum, contra quem disputat Menochius. Etsi enim nihil falsi dixerit ratione ipsius dementiæ, nihil tamen docuit, quod perspicue inservire possit loco probationis iudici ad dicendam sententiam, cum magna vel maxima melancholia & dementia sint synonyma, adeoque hæc probatio probet idem per idem, & sic committat petitionem principii. Etenim illa magna melancholia æque ac dementia non incurrit immediate in sensus, sed ex verbis & factis melancholici dijudicanda & per hæc probanda est.

- a) Supra §. 8. b) d. l. qu. 9. c) n. 3. 13. 14. d) n. 2. & 9. e) §. 4. 5.
 f) Tusc. 3. c. 5. g) Amman. in Iren. Pompilii p. 27. item in
 Medicin. Crit. disc. 45. p. 292. seq. h) Criminal P. 1 qu. 18.
 n. 93. & P. 3. qu. 145. n. 60. 61. i) Amman. dict. disc. 45. pag. 292.
 k) lib. 6. præsumt. 25. n. 58. sign. 16. l) Sect. 30. probl. 1. m)
 dicto sign. 16. n) Sect. 1. probl. 12. & d. sect. 30. probl. 1.

§. XXXIII.

Cum tamen diversæ ac variæ sint sententiæ de melancholicorum sapientia, non alienum ab hoc loco erit, videre

videre qualis & quanta sit relatio inter sapientiam & melancholiam. Aristoteles a) problema proponit, cur homines, qui ingenio claruerunt, vel in studiis Philosphiæ, vel in republ. administranda, vel in carmine pangendo, vel in artibus exercendis, melancholici omnes fuerint? Et respondet pro more confuse & impertinenter. Summa eo redit. Primo quæstionem, quatenus de facto loquitur, probat exemplis Heroum, etiam propter excessum melancholiæ morbo comitali affectorum, ut Hercules, Lyfandri Lacedæmonii, Ajacis & Bellerophontis apud Homerum. Porro Empedoclem, Socratem, Platonem & alios viros insignes atque plerosque poëtas dicit fuisse melancholicos. Postea post prolixam & tædiosam comparisonem vini cum melancholia, (etsi obscure) docet, omnes homines esse melancholicos, sed tamen melancholiam esse vel frigidam vel calidam: priores melancholicos esse stultos & ignavos, posteriores ingeniosos, amafios, propensos ad omnem exandescentiam & cupiditatem, nonnullos etiam loquaciores, furiosos, sed tamen quandoque divino furore, (ut Sibylla & Bacchæ) instigatos. Poëtam, quendam Syracusanum, tempore furoris præstantiora carmina fecisse: sed qui remissioris caloris sint, eos profus quidem melancholicos, sed longe prudentiores esse, ac aliis omnibus longe præstantiores vel in studiis literarum, vel in artibus vel in republica. Frigidiores esse timidos, calidiores contra intrepidus. Temperatam atram bilem seu melancholiam reddere homines egregios & singulares, sed tamen facile vitiiis atræ bilis obnoxios & dementia: Brevibus, melancholicos omnes per naturam esse ingenio singulari. Alius autor anonymus b) persuasus fuit, sine melancholia neminem posse sperare se perventurum esse ad conversionem cum geniis

niis intermediis Platonis, novissime a ficto quodam Comite de Gabalis in scenam physicam iterum productis, sed requiri temperamentum sanguineum melancholia mixtum & temperatum. Inde Platonem damnasse Homerum, quod Deos introduxerit ridentes; Cicero- nem autem expresse dicere: Melancholicis aliquid divini inesse. Adhuc alius, c) cum Cræsus norasset, Foxum laborasse vitio melancholico, taxat eum, quod inter vitia retulerit temperamentum melancholicum, cum tamen id in rebus divinis non adeo obsit, sed multo magis id com- mode proficit. Quamvis autem multa hic monere pos- sem, brevitati tamen studebo. Initio 1) distingue inter sapientiam vel prudentiam genuinam & eruditionem. Potest quis egregius esse Poëta, Criticus, Mathematicus, Disputator, &c. Et tamen peregrinus in vera sapientia. 2) Heroës Græcorum nihil minus fuerunt quam sapientes & prudentes, præcipue autem heroës furiosi, & tota vir- tus heroïca Græcorum est virtus larvata & phantastica. d) 3) Quod Socrates melancholicus fuerit, vix credo ac ne vix quidem: Platonem fuisse melancholicum non nego, nego tamen fuisse sapientem, sed una cum Aristotele autorem infantientis sapientiæ firmiter credo. 4) Erravit Aristoteles, dum putavit, omnes homines esse melancholicos, i. e. quod temperamentum melancholi- cum in omnibus emineat, de hac re enim quaestio erat. 5) Erravit, dum melancholiam divisit in frigidam & ca- lidam, ipsa enim in se frigida est & saltem per admixtio- nem temperamenti sanguinei & cholericæ incalcescit. 6) Si igitur melancholia frigida secundum Aristotelem est cau- sa stultitiæ, non potuit sapientiam adscribere tempera- mento melancholico, certe ingeniosi, loquaces, furiosi, &c. quos ipse in scenam producit, & sapientes toto cælo differunt. 7) Furor Sibyllarum & Baccharum, eo ipso quo furor

furor est, non est attributum sapientiae, & ridicule fu-
 rem Sibyllarum divinum dici jam perspicue notavit Cice-
 ro. e) 8) Si calor remissior reddit homines prudentiores,
 falsum, quod prudentia derivetur a frigida melancholia,
 cum calor remissior calor tamen sit non, frigus. 9) Verum
 quidem est, melancholicos omnes esse, intuitu hominum
 aliis temperamentis gaudentium, ingenio singulari prædi-
 tos, sed de hoc non erat quæstio. Nam & stulti & furiosi
 habent ingenia singularia. 10) Quod secundum autorem
 attinet, tota doctrina de geniis intermediis, Platonica,
 i. e. fatua est, salva reverentia Comiti de Gabalis debita.
 11) Ciceronem dixisse, quod melancholicis aliquid divini
 insit, non credo, cum loci ex eo supra f) adducti aliud
 plane suadeant. Hæc quidem invenio apud Ciceronem:
 g) *Aristoteles eos etiam, qui valetudinis vitio furerent, & mel-
 ancholici dicerentur, consuebat habere aliquid præfagiens
 atque divinum.* Sed hæc non est sententia Ciceronis, sed
 Quinti fratris, quam refutat Cicero libro sequente. 12)
 Quodsi etiam id dixisset ipse Cicero, non tamen crede-
 rem, cum ita esset testis in propria causa. Ciceronem
 enim fuisse hominem sub dominatu avaritiæ & voluptatis
 languescens, ex lectione vitæ ejus firmiter sum persua-
 sus. 13) Denique quoad autorem tertium, quod Quakeri
 sibi persuadeant, melancholiam dominantem non esse
 vitium, non miror, sed a Quakerorum sapientia libera-
 nos, Domine. Mea sententia de melancholicorum sapien-
 tia, hæc est. Homines omnes a nativitate moraliter stulti
 sunt, ergo & melancholici: Uti tamen alii homines per
 Dei gratiam possunt debitis adhibitis mediis ad sapien-
 tiam pervenire, ita nec melancholici sunt excludendi.
 Interim melancholicos reliquis esse sapientiores, nec ve-
 rum est, nec verosimile, eaque in sententia magis con-
 firmor,

firmor, si sapientiam Saulis melancholici comparem cum sapientia Salomonis haud dubie minime melancholici. Quod vero melancholici tantopere deprædicent sapientiam suam, & sui similibus, non miror, cum hic sit fructus philautiæ perversæ. Imo nec ipsis contradico, si modo addant, se loqui de sapientia Platonica, Aristotelica, Homerica, Ciceroniana, ex furore Poëtico orta, spectrica, hexifica, contegabalistica, quakeristica &c. Liccat enim cum pace Ciceronianorum sapientiam hanc singularem suis etiam & singularibus terminis describere.

- a) d. probl. 1. b) Qui edidit: *Euriöste Erwegung der Worte Res sig.* Gen. VI, 2. Amstelod. 1700. p. 29. 30. Constat tamen aliunde auctorem fuisse Dn. Amandernende Profess. Viadrinum. c) Autor dilucidationum ad Cræsi Historiam Quakerianam p. 28. d) Confess. Cautel. circ. præc. Jurispr. c. 5. § 85. not. 1. e) l. 2. de divinac. c. 54. f) Supra §. 32. lit. f. & hic lit. e. g) l. 1. de divin. c. 37.

§. XXXIV.

Porro supra a) regulam de præsumta furoris semel radicati continuatione, nisi probetur contrarium, paucis verbis proposui, & evidentibus rationibus probavi. Jam confer pauca ista verba cum doctrina Zacchiæ & Ictorum, & deprehendes, quod ille nobiscum quidem sentiat, sed tamen ob nimiam diligentiam methodi vulgaris dogmaticæ, multis suis declarationibus rem magis obscurat; hi vero autoritate Justiniani perculsi circa hanc regulam talia fere doceant, quæ, si is, qui semel furiosus fuisset, loqueretur, opponi possent illis, qui probare vellent, furorem cessasse, tanquam indicia maxime verosimilia furoris continuantis. Prius quod attinet, Zacchias b) nescio qua de causa ex una regula ejusdem sensus duas fecerit, solum propter diversa verba, & diversos autores. Sive enim dicas: Semel furiosus semper præsumitur furiosus; sive dicas: Demens de præterito præsumitur etiam demens

demens de præfenti, perind est, & Zacchias ipse fatetur, quod idem pene importent, & tamen adhuc aliam & tertiam addit, ejusdem generis, tanquam quæ priorès duas firmet: quod, qui olim aliqua ægritudine laboravit, etiam hodie æger præfumat, cum tamen hæc sit magis dubia, quam priorès duæ. Postea omiſſis & faltem obiter memoratis variis diffensionibus Jctorum, ex medicæ scientiæ principiis regularum illarum veritatem monstrare vult adhibitis quatuor aliis regulis. 1) Eam assertionem non habere locum in dementiis, quæ cum febre eveniunt, aut cum alio morbo, quem febris concomitetur, ut in phrenitide, lethargo & hujusmodi. 2) Neque in dementiis momentaneis: 3) neque in dementiis, quæ per consensum aliarum partium fiunt, non ex morbo per essentiam in cerebro existente. Sed 4) locum habere posse in omnibus melancholiæ speciebus, in mania, in apoplexia, in epilepsia, in dæmoniis & similibus. Doctrinam Zacchias in summam contraxi, quæ tamen omiſſa verba, non clariorem reddunt ejus mentem, sed adhuc magis obscurant.

a) Supra §. 12.

b) l. i. tit. 1. qu. 23.

§. XXXV.

Jctos quod attinet, videamus faltem, quid tres illi ab initio allegati dicant, & patebit eorum vel incertitudo, vel obscuritas, vel contradictio. Mascardus a) ita docet: Furiosum semel semper furiosum præfumi, quia motus furiosorum præfumantur durare, nisi contrarium probeatur, maxime in furore, qui non consuevit ita facile recedere; naturam enim non pati repentem mutationem, & credi semper fieri, quod solitum sit fieri. Ab hac tamen sententia recedere plures ideo, quod præfumptio furoris statui originali repugnet; sed hos posse conciliari, si

F

dicatur,

dicatur, eorum sententiam locum habere, si furiosus in furore non diu manserit, priorem autem, si probatum fuerit, furiosum aliquem fuisse per aliquod tempus continuum, v. g. mensē vel annum. Hanc priorem esse ampliandam, etiamsi furiosus *habeat* dilucida intervalla; *contradicere* tamen alios ex ea ratione, quia in mitiorem partem debeat fieri interpretatio, ut potius valeat actus quam pereat. Dissensum forte *conciliari* posse, si dicatur, furiosum habentem dilucida intervalla præsumi non esse furiosum tempore actus, ex quo nullum stultitiæ signum appareat; ex *qualitate actus* enim præsumi de statu agentis, judicantibus ita, teste Valerio Maximo, centumviris, de *Testamento Tuditani*, infani hominis, quia in testamento nullum apparebat insanitiæ signum. Sed tamen & huic sententiæ alios *contradicere*, docentes, etiamsi actus furiosi *dilucida intervalla habentis*, recte & sapienter gestus fuerit, tamen furiosum adhuc præsumi, nec ex actu præsumi sanam mentem agentis, v. g. etiamsi is piam causam instituisset. Neque obstare exemplum *testamenti Tuditani*, nam ipsam approbationem centumvirorum indicare, quod hoc testamentum ipsum non valuerit ex se, sed ex approbatione. Horum sententia ut *conciliari* possit cum præcedente, dicendum esse eos loqui de casu, *ubi non constat de dilucidis intervallis*. Porro regulam ipsam de præsumptione furoris continuantis limitandam esse, quando probata sit qualitas, quædam furori contraria, item quando probatum sit directe vel oblique contrarium, denique quando actus factus fuerit post diuturnum temporis intervallum, post tempus furoris. Habes hic totam & integram doctrinam Mascardi, omiſſis saltem allegatis, quæ decies superant ipsas assertiones. Uti vero ipse Mascardus b) fatetur, se Manticiæ etiam autoritatem hic secutum

tum esse, atque res ipsa id ostendit, si ipse Mantica c) cum Mascardo conferatur, ita ad utrumque provocat Menochius d) eosque tantum non ubique sequitur; e) nisi quod ordinem assertionum aliquatenus mutaverit, etsi dicat, f) quod velit notare ea, quæ ante ipsos jam observasset. Ergo consideremus saltem paululum Mascardum. Hic recte quidem incipit regulam nobiscum formando, & dissentientes notando, sed tamen inepte conciliat, quia, si hic eorum sensus esset, tum non recederent a regula. Porro recte format nobiscum ampliatiorem regulam, nisi quod loco verborum: *etiamsi furiosus habeat dilucida intervalla, ponere debuisset, etiamsi Justinianus & ejus affecte furiosis imperite tribuant dilucida intervalla*; recte notat, quod contradicant huic ampliatiioni alii: nam quod vere contradicant, patet ex ratione subjuncta, *ut potius actus valeat quam pereat*. Sed hic iterum conciliatio stultata est; si enim dicatur, furiosum, qui habet dilucida intervalla, præsumi sanæ mentis, ex qualitate actus, falsum est, quod intervalla sint dilucida, cum opus habeant præsumptione aliunde nempe ab actu desumpta. Unde iterum recte senserant contradicentes, ex qualitate actus non recte inferri ad qualitatem status furiosi, cum etiam furiosi simulent non raro se esse sanos, g) nisi quod hi iterum inepte admittant furiosos *dilucida intervalla habentes*. Sed magis inepte conciliat eos cum præcedentibus Mascardus, quasi scilicet loquantur de casu, ubi *non constet de dilucidis intervallis*. Si enim non constet de dilucidis intervallis, non potest etiam dici, quod furiosi *habeant dilucida intervalla*.

a) de probat. concl. 335.

b) d. concl. §25. n. 5. & 14.

c) de

conj. ult. vol. lib. 2. tit. 5.

d) de præsumt. lib. 6. præf. 45. n. 1.

e) ibid. n. 59. 60.

f) dict. n. 1.

g) Vid. supra §. 13. not. g.

§. XXXVI.

Quodsi mireris, quomodo possibile fuerit, ut viri eruditi & ingenio pollentes in re aperta inter se tam mire dissentire potuerint, & quomodo alii æque eruditi saltem cogitari potuerint de conciliatione autorum evidentissime inter se dissentientium, facile cessabit admiratio, si saltem ea repetas, quæ statim ab initio a) de præjudiciis autoritatis & præcipitantiæ notavi. Nimirum qui nobiscum sentiunt, & tamen dilucida intervalla admittunt, præcipitanter interpretati sunt Justinianum, quasi per dilucida intervalla intellexerit, quæcunque furiosorum intervalla & intermissiones, vel conspectum adumbratæ quietis a veteribus etiam Ictis admittas, cujus tamen contrarium supra b) ostendi. Contra, qui recte interpretati sunt Justinianum, præjudicio autoritatis seducti putaverunt regulam de præsumta continuatione furoris limitandam esse, nisi furiosi habeant dilucida intervalla. Cum tamen vel inviti sentirent, illa intervalla dilucida non ita dilucida esse, ut non opus haberent probatione, quæ siverunt eam probationem nimis præcipitanter in actione furiosi, quæ nullum evidens signum furoris suppeditaret, non sentientes, eo ipso, dum intervalla hæc opus habeant probatione aliunde petita, non posse illa haberi pro dilucidis, & has duas propositiones contradictionem involvere: furiosi actiones ideo habendæ sunt pro actionibus hominis sanæ mentis, quia dilucida intervalla habet, & ideo furiosus dilucida intervalla habet, quia actiones ejus sunt actiones hominis sanæ mentis. Major est præcipitancia eorum, qui autores evidenter sibi contradicentes pro more præcedentium seculorum c) conciliare voluerunt: cum æque ex sensu communi deducatur hoc principium: contradictoria non posse conciliari, atque illud: contradictoria non posse dum

simul esse vera. Vides adeo, quantum lucrati fuerimus, dum supra d) illam chimæram dilucidorum intervallorum, non obitante autoritate Justiniani, rejecimus. Cum enim ex principiis metaphysicis, quatenus ipsa in sensus incurunt & grillis Platonico-Aristotelicis opponuntur, certum fit, non entis nulla esse prædicata, hinc non opus habuimus, ut effemus solliciti, utrum illa dilucida intervalla regulam de præsumta furoris continuatione limitent nec ne, & quomodo dissentientes in hac quæstione doctores conciliari possint vel debeant.

a) §. 2. b) §. 31. c) Adde Autorem Observ. 12. & seq. tom. 3. Obs. Hallenf. & Jac. Thomafium Orat. 15. d) §. 13. & 31.

§. XXXVII.

Antequam hinc abeam, sentio, facile ex adducto a Mascardo, a) Mantica, b) Menochio, c) exemplo centumvirorum, Tuditani hominis insani testamentum approbantium, alicui dubium oriri posse, quasi falsum esset, quod Justinianus demum dilucida furiosorum intervalla ipse primus effinxerit, & quod Glossatores inepte hæc dilucida intervalla ex qualitate actus probare voluerint, cum tamen jam centumviri ex testamento Tuditani prudenter factò judicaverint, eum testamenti tempore habuisse intervalla dilucida. Antequam ad hanc objectionem respondeam, age, videamus ipsum Valerium Maximum. Ita vero ille: d) *Quam certa, quam etiam notæ insanie Tuditanus, utpote qui populo nummos sparserit, togamque velut tragicam vestem in foro trahens maximo cum hominum risu conspectus fuerit, ac multa his consentanea fecerit. Testamento is filium instituit heredem, quod Tit. Longus sanguine proximus haste judicio subvertere frustra conatus est: Magis enim centumviri, quid scriptum esset in tabulis, quam quis eas scripsisset, considerandum existimaverunt. Jam vero nego, ex his Valerii verbis inferri posse, quasi is putaverit, quod centumviri*

hoc iudicio declaraverint, se ex qualitate actus, & quod Tuditanus filium instituerit, iudicasse, quod Tuditanus, etsi furiosus, tempore testamenti dilucida intervalla habuerit. Nam ex sententia ipsius Valerii Maximi e) pertinet hoc exemplum ad ea testamenta, quæ (contra rationem) rata manserunt, cum causas haberent, propter quas rescindi possent, & quidem merito, f) id est, quæ de jure rescindi deberent, adeoque Valerius Maximus credidit, centumviros hic iudicasse contra regulas juris recepti. Adde, quod nondum constat, quid velit Valerius, non solum in verbis finalibus, de quibus modo diximus, sed &, quod adhuc obscurius loquatur in verbis antecedentibus, aut quod forte corrigenda & emendanda sint ejus verba. Quomodo enim si Tuditanus filium instituit heredem, Titus Longus potuit describi a Valerio, quod Tutidano fuerit sanguine proximus? Unde & Lipsius g) emendavit locum, & loco *is filium* legit *Ofilium*. Quomodo enim si filium instituit, Longus Tutidano sanguine potuit fuisse proximus, imo quem fructum actionis sensisset Longus, rescisso sub prætextu furoris Tutidani testamento, cum & rescisso testamento filius ab intestato heres proximus fuisset? Unde non sine causa Rupertus h) correctionem Lipsii approbans addit, dubia contra vulgatam lectionem proposita nec acerrimi iudicii Papinianum expedire posse. Interim tamen Wissenbachius, Ictus alias eximius, non erubuit scribere, ridiculam hanc esse emendationem Lipsii, i) sed mallet, ut rationem addidisset, & dubia modo dicta removisset. Quid si dicamus? Tutidanum jam ante furorem emancipasse filium, & ita Longum, non obstante filio, fuisse proximum Tutidani agnatum ab intestato succedentem? Sed si hæ circumstantiæ adfuissent, credo Valerium emancipationis

tionis mentionem facere debuisse, & in demonstrando Longo agnationis mentionem loco proximitatis sanguinis facturum fuisse. Ergo mallem non ridere lectionem Lipsii, sed eam retinere. Neque enim verosimile est, quod lego observatum esse a nescio quo adnotatore, k) Longum ex ea causa voluisse testamentum Tuditani evertere, quod filius institutus exheredationem meruisset. Vellem enim scire, qua formula actionis? Etsi forte dicere velis, ex omiffa exheredatione filii eam merentis Longum voluisse argumentum sumere ad probandam insaniam Tuditani, ea tamen divinatio longius quæsitæ esset, nec credendum, ejus circumstantiæ, si ad rem pertinuisset, mentionem non facturum fuisse Valerium. Notum quidem est, quærelæ inofficiosi testamenti pretextum fuisse fictum a præto- re furorem patris, at similem fictionem apud Romanos in usu fuisse, si pater filium exheredationem merentem non exheredasset, non credo. Quid ergo dicemus? Salva autoritate Valerii asserere licebit, eum recte quidem retulisse sententiam centumvirorum, sed non recte judicasse de ejus ratione & justitia, & in eo graviter errasse, quod habuerit Tuditanum pro homine demente vel furioso.

- a) Vid. §. 35. b) de conj. ult. vol. lib. 2. c. 5. n. 7. p. 33. c) lib. 6. præf. 45. in 66. d) l. 8. c. 8. ex. 1. e) in verbis immediate præcedentibus. f) Ut patet ex verbis initialibus cap. præc. g) in notis variorum. h) Diss. ad Valer. Max. p. 461. i) in comment. ad l. 9. Cod. qui test. fac. poss. p. 420. k) in not. var.

§. XXXVIII.

Scilicet circumstantiæ etiam ab ipso Valerio allatæ ostendunt, ita causam esse formandum. Tuditanus Fulviæ, uxoris Antonii, Triumviri avus a) jam a Cicerone prædicatur fuisse homo morum plane singularium, nempe qui cum palla & coturnis, nummos populo de rostris spargere solebar, b) sed qui propterea non poterat in classem dementium

tium referri, cum Cicero, Fulvia avaritiam, (quam propterea paulo ante, *bonam feminam, locupletem quidem certe, vocaverat*) noraturus, statim subjungat: *Vellem hanc contemtionem pecunie suis reliquisset.* At vero præter hanc a Cicero jam memoratam nummorum sparsionem, nullam aliam notam, *certe, ut dicit, insanie,* memorat Valerius, quam quod Tuditanus præterea togam velut tragicam *vestem in foro trahens maximo cum hominum visu conspectus fuerit.* Sed nec hæc actio furiosum probat, aut mente captum. Et quamvis Valerius addat, quod *multa his consentanea fecerit* Tuditanus, tamen illa consentanea, quæcunque fuerint, verosimiliter fuere minora stultitiæ signa, certe non majora, quam præcedentia, alias haud dubie Valerius ea retulisset. Quod autem nihilominus Valerius eum vocaverit hominem *certe & notæ insanie* forte ideo factum fuit, quod apud Ciceronem alibi *c)* legerit verba sequentia: *Quid loquar de insanis? Qualis tandem fuit affinis tuus, Catule, Tuditanus? quisquam sanissimus tam certa putabat, quæ videt, quam is putabat, quæ videbantur?* (i. v. vifa, fallas imaginationes, Gesichter, phantastische Einbildungen.) At jam supra diximus, dementes etiam esse, quorum imaginatio morbo corrupta est. Hi mores & hæ actiones publice notæ erant, adeoque a populo pro fatuo habebatur. Non tamen includebatur a cognatis, neque etiam Magistratus ipsi curatorem dederat. Hic igitur Tuditanus testamento facto, præterit proximum consanguineum & heredem ab intestato, & loco ejus extraneum quendam Osilium heredem instituit. Mortuo testatore proximus sanguine Longus impugnat testamentum, eo quod Tuditanus a populo pro stulto fuerit habitus, simul allegans actiones a Valerio notatas, tanquam præsumptiones dementiæ. Hoc tamen non obstante judicarunt centumviri, testa-

testamentum esse confirmandum, idque ex evidentissimis & justissimis rationibus, quia actiones Tuditani ab actore ad probandam ejus dementiae allegatae nihil minus quam dementiae Tuditani probant. Nam & sparsio nummorum, etiamsi in palla & coturnis facta fuerit, & togae tractio in foro nil amplius indicant, quam mores Tuditani indecoros, pueriles, rusticos. Solent enim pueri ineptientes ex direptione rerum a se sparsarum, dum alter alterum elidit atque proculcat, voluptatem capere. d) Solebant apud Romanos modestiores togam adstringere, negligentiores autem fluere sinebant. Testis est Horatius: e)

Arcta decet sanum comitem toga

& alibi: f)

Rideri possit, eo quod

Rusticius tonso toga defluit, & male laxus

In pede calceus heret: at est bonus, ut melior vir

Non alius quisquam: at tibi amicus: at ingenium ingens

Inculco latet hoc sub corpore.

Riserunt homines sani Tuditani rusticitatem & fatuitatem, sed propterea non habuerunt pro mente capto aut furioso, cum & dentur fatui politici, g) & soleant etiam homines non dementes simulare dementiae, h) ut taceam, nunquam me legisse apud JCtos, quod sparsio nummorum, & tractio togae ut tragicae vestis in foro, item usus pallae & coturnorum, inter signa & probationes dementiae fuerint relate. Unde & Lactantius i) insaniam hanc Tuditani avaris imitandam commendavit. *Imitare, inquit, insaniam saltem furoremque Tuditani; sparge populo diripienda.* Ita memini Cardanum, magnum alias Philosophum, sua vitia sine dissimulatione descripsisse in libro de vita propria, k) quae si cum fatuitate Tuditani conferas, eam multis modis superant, & tamen nunquam Cardanus pro

G

mente

mente capto vel furioso fuit habitus. Quod vero Cicero eum inter insanos, qui visionibus falsis repleti sunt, referat, l) nihil amplius probat, quam quod Tuditanus referri potuerit ad candidatos dementiae. m) Denique auctoritas Valerii M. Tuditanum appellantis hominem certae & notae insaniae, non magis veritatem assertionis probat, quam cum Æbaciae tabulas testamenti plenas furoris fuisse falso asseruit, n) ideo quod unam tantum filiam heredem instituerit, alteram vero praterierit, ejus autem filiis ex amplo suo patrimonio viginti millia nummorum legaverit, cum ingens sit differentia inter factum durum vel iniquum & furiosum.

- a) Cicero 3. Philipp. c. 6. b) Cicero ib. c) l. 2. Acad. quaest. c. 28.
 d) Rupert. ad Valer. M. pag. 462. e) l. 1. Epist. 18. v. 30. f) il. 1. sat. 3. v. 30. seqq. g) per dicta §. 5. h) per dicta §. 15. i) lib. 3. div. inst. c. 23. p. m. 316 k) capite 13. 18. 19. 20. 21. l) l. 2. Acad. qu. c. 28. m) per dicta superius §. 18. n) d. l. 7. c. 8. §. 2.

§. XXXIX.

Inter causas, quae probationem furoris difficilem reddunt, retuli etiam, a) quod quandoque homines sanæ mentis data opera furorem simulare soleant. Sed nefcio qui factum fuerit, ut celeberrimus alias Jctus, Dionysius Gothefredus b) asseruerit: simulationem furoris esse poena dignam; eumque in finem allegaverit Ulpianum c) & Ciceronem. d) Nam quod Ulpianum attinet, is saltem admonet Prætores, ne sine plena causæ cognitione alicui ut furioso curatorem det; cum plerique dementia fingant, quo magis curatore accepto onera civilia detrectent, nequaquam vero dicit, quod hi simulantes puniri debeant. Neque Cicero in libro a Gothofredo allegato de poena furorem simulantium quicquam habet. Ut taceam nec alibi in jure ejusmodi simulationem inter crimina sive publica sive extraordinaria recenseri. Id equidem

dem concedo, si quis aliud delictum committens se simul
 et esse furiosum, demonstrata simulatione, cum ut de-
 licti reum esse puniendum, sed exinde non inferri poterit,
 quod simulatio pœna coerceri debeat. Alia quæstio est,
 an laudabile vel honestum sit simulare dementia? quia
 secundum dictum vulgare, non omne, quod licet, (i. e.
 quod non punitur) honestum est. Et tamen nec hic in
 universum quæstionem definire poterimus, cum pro di-
 versitate circumstantiarum, eamodo affirmari, modo
 negari possit, unde & hic notum proverbium: dementi-
 am in tempore simulare interdum sapientis est. Sed cum
 hanc quæstionem resolvere a scopo dissertationis hujus
 alienum sit, e) ad alia pergo.

a) supra §. 15. b) in not. ad l. 13. in fin. ff. de offic. præf. c) l. 6.
 de curat. fur. d) l. 2. de invent. e) Vid. interim Sam. Strykii
 diss. de dementia c. 1. §. ult.

§. XL

Porro dixi, a) testes non simpliciter super furore, sed
 simul etiam super rationibus scientiæ suæ esse interrogan-
 dos, cum furor non incurrat immediate in sensus. Do-
 cent vero prima processus principia, pertinere hanc ob-
 servationem ad officium actoris vel iudicis articulos for-
 mantis, non ad officium testis, etsi haud dubie prudens
 testis super furore vel dementia alicujus interrogatus,
 etiamsi advocatus vel iudex eum super causa scientiæ
 in specie non interrogaverit, ex regulis prudentiæ ratio-
 nes scientiæ suæ daturus sit, cum alias testimonium ejus
 nihil sit actori vel iudici profuturum. Interim si testis non
 interrogatus de causa scientiæ simpliciter respondeat, eum,
 de quo agitur, esse furiosum, non peccabit, nec aliquid
 indignum officio boni testis faciet, sed potius negligentia
 advocati vel iudicis id imputari debet. Ita homines sanæ
 mentis loquuntur, & docent, ac si opus sit, rem alio ex-
 emplo,

emplo, v. g. si agatur de dominio rei alicujus, illustrant. Nec aliud intendit Glossator antiquus, qui primus docuit, *fidem testibus de furore deponentibus non adhiberi, nisi reddiderint probabilem causam scientiæ, tametsi non fuerint interrogati.* Sed incongrua tamen est locutio, cum verba finalia videantur indicare, ac si testes obligati sint ad rationem scientiæ dicendam, etsi non fuerint rogati. Interim tamen quia glossatores antiqui credebant, se non solum claris verbis textuum, sed & claris verbis antecessorum esse alligatos, & tanquam glebæ adscriptos, hinc subsequentes hanc ineptam locutionem ne verbulo quidem mutato retinuerunt, b) & his alii adhuc stupidiores non dubitarunt asserere directo, testes in eo casu ad rationem dicendam esse obligatos, TENERI ex se rationem reddere, DEBERE id facere, &c. quos successores non solum fideliter exscripserunt, sed & ad ipsorum verba tanquam ad evangelia provocarunt. c) Et adeo non mirandum, si hodie advocati & iudices stupidi, quorum non est exiguus numerus, omittentes forte articulos de ratione scientiæ, & propterea increpati ab iis, quorum interest, se esse innoxios, vociferentur, & testium potius increpationem aut pœnam urgeant, provocantes ad clara verba Mascardi & reliquorum Patrum conscriptorum, quos ipse citat.

a) d. §. 15.

b) Vid. Mantie. & quos ibi citat de conj. ult. vol. I. 2.

r. 5. n. 16.

c) Mascard. de probat. concl. §27. n. 4. 5. in verbis: ut habetur ab ipsismet scriptoribus, &c. & ultra prædictos dixit etiam Franc. Curtius, &c.

§. XLI.

Etsi autem aliqui ex antiquis Glossatoribus statuerint, a) sufficere, si testis de causa interrogatus responderit, scio, quia cum vidi furere, cum tamen jam supra notatum fuerit, furorem & dementiam non immediate in sensus incurrere, sed ex actis & verbis furiosorum esse probandam,

dam, hinc facile patet, non sufficere istam responfionem testis ad probandam dementiam, unde & plerique alii Glossatores recte dissenserunt. aa) Aliud dicendum de quæstione priori affini, an sufficiat, si testis dixerit aliquem esse furiosum, quia viderit illum in carcerem ligatum funibus detineri ut furiosum. Etsi enim Bartolus b) voluerit, ejusmodi testem non concludenter probare, nisi addat, & in vinculis vidisse, & audivisse insana verba dicere, & Mascardus hanc sententiam tacite approbet, tamen haud dubie decepti sunt ejus autores, quod nimis stricte acceperint verba aliorum, docentium, testes per verba aliorum, docentium, testes per verba & facta furientium furorem probare debere, id enim de eo erat intelligendum, quod regulariter fieri solet, nequaquam tamen exclusis signis probandi furorem ex factis aliorum desumptis, quæ æque & certo respectu in majori gradu verisimilia esse ostendimus, c) ac signa, quæ ex dictis & factis ipsorum petita sunt, quamvis non negemus, majorem verosimilitudinem inde orituram, si testis ipse audiverit, hominem compedibus vinctum verba insana protulisse. Nec sensit Mascardus, Bartolum hic secutus, quod sibi ipsi contradiceret, cum paulo ante d) inter probationes furoris eam pro potissima & præcipua habuerit, si ob furorem quis a consanguineis & affinibus in carcere contineatur, & compedibus constrictus sit, additis non solum autoritatibus multorum aliorum glossatorum, sed & argumento ab assensu ipsorum Jctorum Romanorum e) petito, & exemplis quibusdam ex Herodoto. Et hanc sententiam unanimiter sequuntur Mantica f) & Menochius. g) Eadem est ratio iudicii, si testes deponant, alicui tanquam furioso datum esse curatorem, h) utpote quod etiam a facto aliorum est desumptum, quamvis & de eo quidam videantur dubi-

dubitasse, i) forte ex eadem ratione, quod hæc depositio non desumta sit a dictis & factis ipsius furiosi.

- a) Mascard. de prob. concl. 1048. n. 27. ubi etiam hanc sententiam defendit.
 aa) Ipse Mascard. de prob. concl. 502. n. 18. seq. Adde Mantica d. l. n. 16.
 b) cit. Masc. d. concl. 827. n. 6. c) toto §. 23. d) nimirum
 concl. 826. n. 2. 3. 4. e) l. 13. §. 1. l. 14. ff. de offic. præf. f) l. 2.
 t. 5. post. num. 12. in signo. 5. g) l. 6. præf. 45. n. 27. h) Me-
 nochius ibid. n. 44. Masc. concl. 826. n. 7. 8. i) Mantica d. l. n. 15.

§. XLII.

Ex modo dictis etiam sequitur, quod idem Mascardus insigniter erraverit, dum aliorum auctoritatem secutus asseruit, a) tanquam singulare quid notandum esse, quod si quis mente captum aliquem asserat, & interrogatus de causa scientiæ respondeat, quia sum vicinus illius, concludenter probet. Nam & hæc responsio est similis responsioni, quia vidi eum furere, imo adhuc imbecillior, quia vicinus potuit etiam scientiam suam habuisse ex auditu. Nec sufficit, quod Mascardus pro confirmanda hac assertionem asserat, quod vicinus præsumatur cognoscere & scire facta vicini sui. Quid si enim quis hanc præsumptionem, ita crude de omni vicino prolatam, neget? Sed demus etiam eam præsumptionem esse verosimilem; non sufficit certe in probatione furoris alieni, quod testis ipse sciat, vel præsumatur scire statum ejus, de quo agitur, alias enim nunquam interrogandus esset de causa suæ scientiæ, ab actibus & signis externis desumenda, quod tamen vult ipse Mascardus, b) & id etiam exinde patet, quia finis omnium probationum est, ut fides fiat judici de illis rebus, quas scit testis. Quia itaque dementia non immediate in sensus cadit, necesse est, ut propositis rationibus, unde scientiam suam hausserunt testes, similis scientia excitetur apud judicem. Ulterius non obstat, quod tamen ipsi supra c) inter probationes dementiae retulerimus, si quis a vicinis pro demente fuerit habitus. Nam ut taceam, non

non solum vicinorum mentionem me ibi fecisse, sed adjunxisse etiam parentes, item alios omnes, & maxime medicos; id jam sufficiet, quod respexerim ibi ad plurimum scientiam, quæ quasi notorietatem quandam probat; at, quemadmodum vicinus unus & vicini in plurali valde differunt, ita etiam per unius vicini scientiam non probari potest notorietas.

a) d. concl. 1049. n. 35. b) concl. 326. n. 1. c) d. §. 23. ab initio.

§. XLIII.

Quæ de testibus hæctenus diximus, eadem etiam applicanda erunt ad notarios, quamvis hi sint testes alias magis privilegiati, quia in his est eadem ratio. Unde si de furore & dementia alterius deponant, & ipsi rationem scientiæ reddere debent, ut testimonium eorum fidem iudicis mereatur. Ad sanitatem probandam, testimonio eorum non est opus, si furor non sit probatus, quia jam præsumtio est pro statu sanæ mentis. a) Quod si eorum testimonium adhibeatur adversus testes actoris in probatione contraria, insuper suspecti sunt, etsi in specie de factis & dictis ejus, de quo queritur, sanam mentem indicantibus deponant, quia contra officium suum peccant, si conficiant instrumentum, quod contineret dispositionem dementis. b) Et secundum hanc observationem resolvendæ sunt contradictiones glossatorum c) circa testimonium notariorum pro sanitate mentis vel contra eam.

a) per dicta §. n. b) Mantie d. t. 5. n. 17. c) Apud. Mantie. d. l. Adde Menoch. l. 6. pr. 45. n. 21. & 65. Masc. concl. 78. n. 45. seq. & concl. 502. n. 13. seq.

§. XLIV.

Cave etiam, ne Doctorum sententiam, quod duo testes pro sana mente deponentes, multis contra deponentibus, præferendi sint, a) etiam si horum mille de furore deponant, b) ita crude accipias, ac si singularia quid

quid circa probationem furoris contineat. Nam ex hæcenus dictis sic tenendum. Vel testes deponunt contra hominem sanæ mentis, sine addita ratione scientiæ, tum nihil probant, per hæcenus dicta, ergo multo minus probabunt, si duo testes pro sana mente deposuerint; etiam si & hi non addiderint ullam rationem scientiæ. At si testes contra aliquem, de quo hæcenus furor non probatus erat, deposuerint cum causa scientiæ, & vice versa, tum non considerandus est numerus testium, sed examinandæ erunt iudici rationes a testibus hinc inde prolata, quænam ex illis contrarias, partim numero, partim pondere vincant, quorsum etiam inclinât Mantica. c) Et sic etiam intelligo assertum Menochii, d) pertinere ad arbitrium iudicis determinationem quæstionis, utrum quis sit factus nec ne.

- a) Brunnem. ad l. 3. C. qui test. fac. poss. n. 4. & ad l. 9. eod. n. 3. Mantica. d. t. 5. n. 6. Menoch. l. 6. præf. 45. n. 21. Masc. concl. 827. n. 11. 12. 13. b) Mantica. d. l. Masc. d. n. 13. c) d. n. 6. in fine. d) de arbitr. jud. qu. cas. 529 n. 3.

§. XLV.

Porro dum supra a) perspicue exposui, in dementia rationem hominum semper lædi mediante læsione sensuum interiorum; jam facile iudicare licebit, quid sentiendum sit de controversia, quam tractat Zacchias, b) utrum per solam imaginationem læsam aliquis demens reddi possit? ubi contra communem & Actorum & Medicorum sententiam quæstionem negat, ex pluribus rationibus, quæ apud ipsum videri possunt, & simul contra eos disputat, qui statuunt, apud quosdam dementes solam imaginationem fuisse læsam, illa facta tamen ratione, exemplo Theophili apud Galenum, qui cum agrotaret, tibicines in angulo domus extare imaginabat, inclinenter canentes, quos ut domo eicerent, assidentes enixe rogabat,

bat, in quo casu secundum dissentientes imaginatio quidem Theophili erat læsa, sed minime ratio, quia recte inculcabat, illos esse domo extrudendos, &c. Nam secundum nostram sententiam hæcenus quidem recte procedit Zacchias, cum putat, cum magna læsione imaginationis in cerebro semper conjunctam esse læsionem rationis, atque hujus sanitatem minime probari ex eo, quod Theophilus juberet, tibicines ex domo expellere. Sed tamen quædam adjicit, pro probanda sua sententia, quæ falsa sunt evidenter, ut quando e. g. dicit, c) esse quidem errorem in imaginatione, quæ falsa imaginetur, sed ipsam imaginationem non errare, quia neque neget, neque affirmet, sed fixetur saltem in simplici contemplatione phantasmatis, quod si vero ratio illud phantasma affirmet, tunc insanire rationem, non imaginationem. Scilicet in eo erravit Zacchias, quod putaverit, sensus internos hominis (nam bestiarum carent sensu interno) nec affirmare nec negare, cum tamen experientia doceat, sensus internos hominis non esse sine cogitatione; d) cogitationem autem non esse sine affirmatione vel negatione, vel quæstione, & primam, quæ vulgo dicitur, mentis operationem esse chimæram.

- a) supra §. 20. b) qu. 4. n. 5. seq. item n. 21. seq. c) n. 28.
 d) Conf. Dn. Præf. Einleitung zur Vernunftlehre, cap. 3. n. 30. seq. 70. seq.

§. XLVI.

Denique supra quædam exempla dedi a) signorum, quæ singula probant dementia ejus, qui hæcenus pro homine sanæ mentis habebatur. Jam examinanda etiam erunt falsa signa & insufficientia, quæ tamen ab JCtis in recensendis probationibus dementia inter genuina fuerunt relata. Ac solet quidem cum magna fiducia eo referri, si testator

H

tor

tor in testamento iusserit cadaver suum in mare projici.
 b) Scilicet quia credunt, Modestinum Jctum hanc sententiam asseruisse. Nobis amicus quidem Modestinus, sed magis tamen amica veritas. Imo nec ipse Modestinus unquam hanc ineptam sententiam defendit. Verba sunt: c) *Quidam in suo testamento heredem scripsit, sub tali conditione: si reliquias ejus in mare abjiciat. Querebatur, cum heres institutus conditioni non paruisset, an expellendus est ab hereditate? Modestinus respondit: Laudandus est magis, quam accusandus heres, quia reliquias testatoris non in mare secundum ipsius voluntatem abjecit, sed memoria humane conditionis sepulture tradidit. Sed hoc prius inspiciendum est, ne homo, qui talem conditionem posuit, neque compos mentis esset. Igitur si perspicuis rationibus hæc suspicio amoveri potest, nullo modo legitimus heres de hereditate controversiam facit scripto heredi. Putarunt igitur Glossatores, Modestinum statuisse, ex hac conditionis appositione justam probationem oriri, quod testator tempore testamenti fuerit demens, nisi heres scriptus hanc probationem elidat aliis perspicuis probationibus contrariis. Sed aberrarunt a scopo. Nam ut paucissimis me expediam, hoc voluit Modestinus. Heres ab intestato non potuit testamentum impugnare ex eo, quod heres scriptus conditionem non adimpleverit, quia hæc conditio fuit contra bonos mores. Quodsi forte testamentum simul nullum esse dicturus sit, tanquam a demente factum, faciet quidem hæc circumstantia aliquam suspicionem, sed non probationem, cum potius ista conditio saltem probet fatuitatem moralem testatoris, unde vel hac sola perspicua ratione, (si non aliæ probationes dementiæ accedant,) eadem amoveri poterit.*

a) supra §. 22. b) Menoch. l. 6. præf. 45. n. 29. Masc. concl. 826. n. 25. c) l. 17. de cond. instit.

§. XLVII.

Quemadmodum autem alias dato uno absurdo sequuntur plura, ita etiam in hac materia quidam Glossatores haud dubie occasione erroris modo notati seducti sunt ad alium ei affinem, sed differentem tamen a casu priori. Scilicet condiderat Ludovicus Cortosius 1412. testamentum, in quo iusserat corpus suum sepeliri cum quinquaginta mulicis, tubas, arpas, lautas, cytharas, organa, tympana & alia genera instrumentorum pulsantibus, & canentibus: Gloria in excelsis DEO, &c. etheredes ejus etiam voluntatem ejus adimpleverunt. Fuerunt tamen Glossatores, qui putarunt, ex hac clausula etiam probari testatorem fuisse dementem: quibus vero plerique ex recentioribus recte contradicunt. a) Nam etsi hic modus adjectus sepeliendi fuerit contra, vel accuratius, præter mores receptos, non tamen fuit contra bonos mores, &c.

a) Vid. Mantie. l. 2. t. 5. n. 9. Menoch l. 9. præf. 45. n. 41. seq. ubi vide verba testamenti.

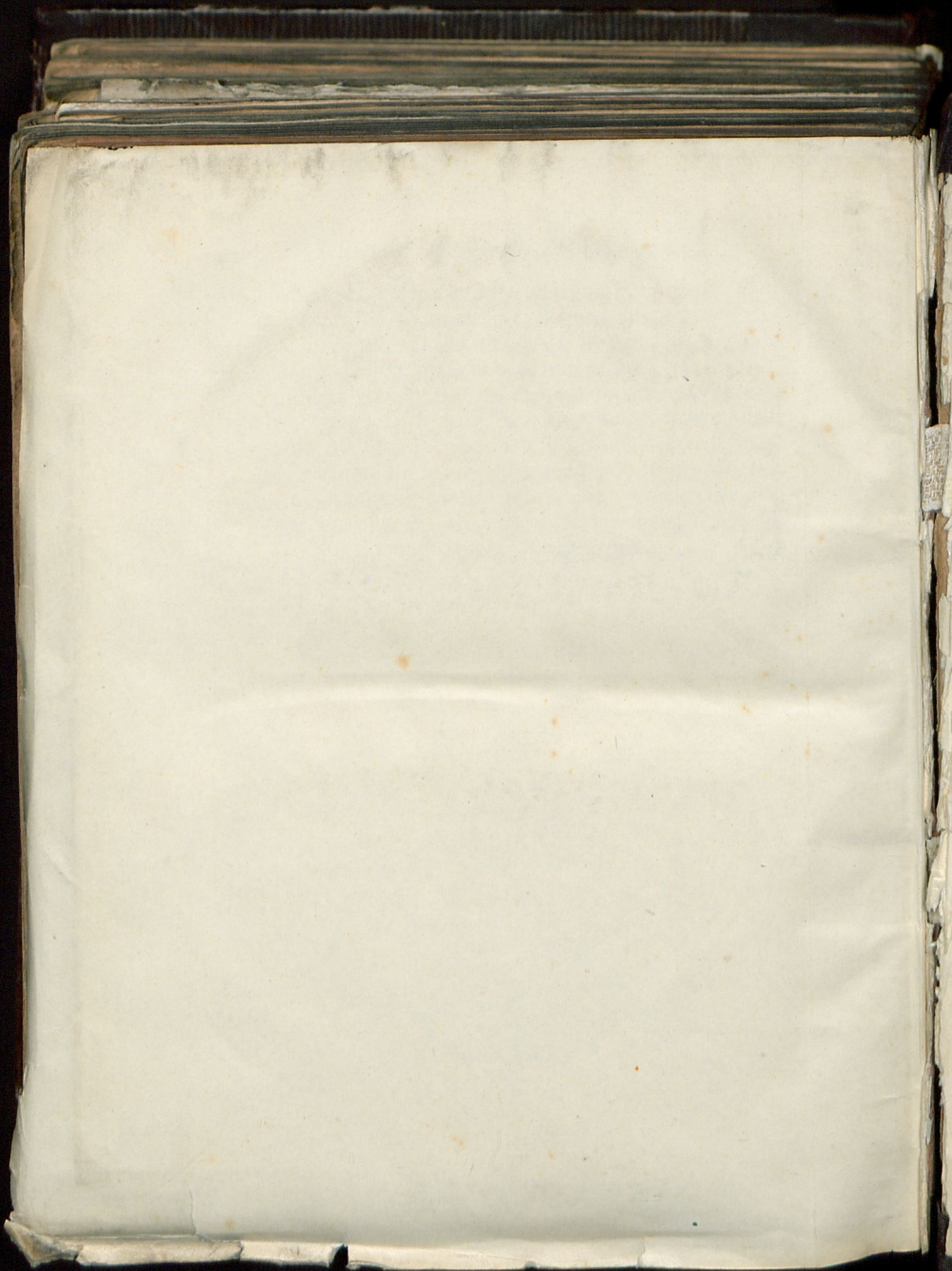
§. XLVIII.

Sunt & alii falsi modi probandi dementiam a Glossatoribus inventi, quos saltem per indicem quasi recensere debimus, cum earum ineptiæ pene in sensus incurrant. Sic alii putant, a) dementiam probari per hanc rationem, si infirmus prohibeat, vel spernat medicinas, addita tamen hac eleganti limitatione, si id faciat ob insaniam vel furorem. Alii cum etiam pro furioso habent, b) qui cum bonum possit, malum eligit, quia videlicet imperator dixerat, c) eum fore stultissimum, qui omissa actione, qua facillime solidum ex contractu consequi possit, se ad difficultatem perducit probandi, in rem domini versum esse &c. Alii furorem probari dicunt, d) si quis uno prope tem-

pore bona sua dilapidaverit, vel sine justa causa donaverit, praepriis extraneis; vel si bona vili pretio venderit & enormiter laesus sit. Alii putant, e) praesumentem, si quis quos debet, non salutet, vel revereatur, infimas vero personas, & quas non debet, honore afficiat; item, f) si quis sua natura audax & impudens in morbo meticulosus appareat, & vice versa; item g) si quis tristitia afficiatur, ubi gaudendum sit, & vice versa, vel si non timeat timenda & vice versa. Alias plures ineptias ut jam ex taedio laboris parum jucundi silentio praeteream.

- a) V. Menoch. n. 37. sq. Mant. n. 12. Mascard. concl. §26. n. 23. 24.
 b) Mascard. ibid. n. 21. c) §. 5. Infitit quod cum eo &c. d) Menoch. n. 57. Masc. concl. 502. n. 11. 13. Zacchias. qv. 3. n. 8. e) Zacchias n. 6. f) ibid. n. 16. g) ibid. n. 23.

Halle, Dids, 1779. H-2

ULB Halle

003 712 46X

3

7

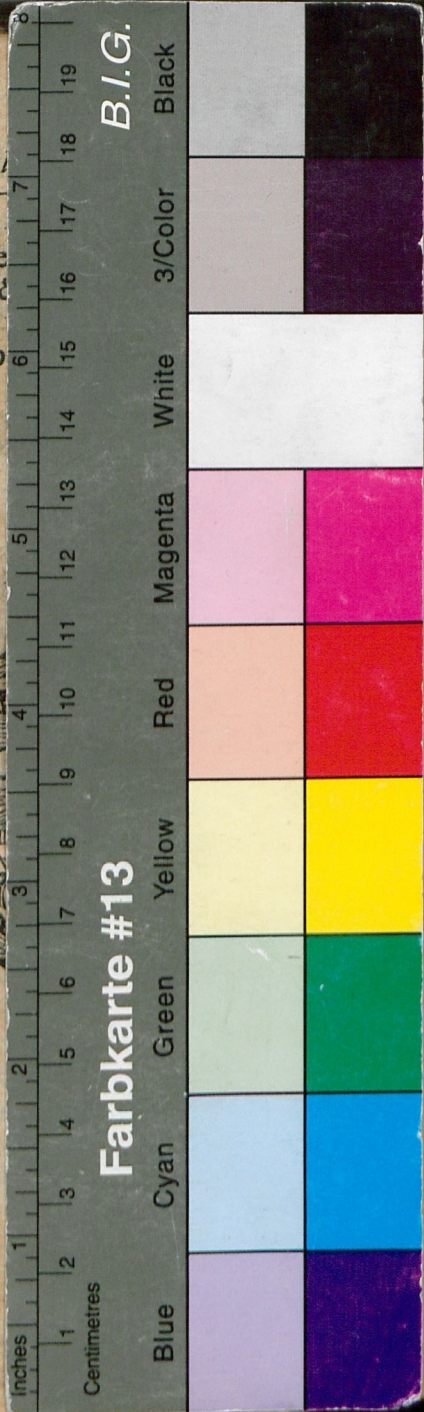
TA-701

nur 2. Steu. bischov verknüpft.

Rehov

B.I.G.

Farbkarte #13

DISSERTATIO INAUGURALIS JURIDICA,

DE

PRÆSUMPTIONE
FURORIS ATQUE
DEMENTIÆ,

Von der
Bermuthung der Raserey und Blödsinnigkeit,
QUAM
PRÆSIDE

DN. CHRISTIANO THOMASIO, JCTO,
POTENTISS. BORUSS. REG. CONSIL. INTIMO, UNIVERS.
FRIDER. DIRECTOR. PROFESS. IURIS PRIMARIO,

PRO LICENTIA

SUMMOS IN UTROQUE JURE HONORES AC DOCTORALIA
PRIVILEGIA LEGITIME CONSEQUENDI,
AD D. xxx. AUG. MDCCXIX.
PUBLICÈ DEFENDET

BARTHOL. JOHANNES SPERLETTE
DE MONTGUYON,

HALENSIS MAGDEB.

SERENISSIMO PRINCIPI ANHALTINO - DESSAVIENSI
AB EPISTOLIS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
LITTERIS JOH. CHRIST. GRUNERTI, ACAD. TYPOGR.

Recusa 1751.

(8)